

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904.

Andra Kammaren.

N:o 6.

Måndagen den 25 januari.

Kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträden den 16 och den 18 innevarande januari förda protokoll.

§ 2.

Aflämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen, nämligen:

af herr statsrådet m. m. *C. von Friesen*:

angående jordafsöndring från indragna militiebostället $\frac{1}{2}$ mantal Gillstad n:o 4 Borregård i Skaraborgs län;

angående sättet för organistlöns utgående; och

angående en biskops pension;

af herr statsrådet m. m. *O. Berger*:

med förslag till lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap samt till lag om äktenskaps afslutande inför svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i utlandet; och

med förslag till lag om ändrad lydelse af 60 och 144 §§ konkurslagen;

af herr statsrådet m. m. *A. T. Odelberg*:

angående försäljning af kronolägenheten Sätra n:o 2 i Östergötlands län;

angående försäljning af en till förra kornettsbostället 1 mantal Äckelsta n:o 3 i Stockholms län hörande lägenhet;

angående försäljning af en till förra kaptensbostället Böttestad n:o 2 i Östergötlands län hörande lägenhet;

angående försäljning af en till förra rustmästarebostället $\frac{1}{4}$ mantal Frängsbo n:o 2 i Östergötlands län hörande lägenhet;

angående försäljning af ett till förra kronofogdebostället $\frac{5}{8}$ mantal Bårstad n:o 5 i Östergötlands län hörande område;

angående försäljning af två till förra kompanichefsbostället Melby n:o 1, 1 mantal, jämte båtsmanstorpet n:o 1, ett torp, i Östergötlands län hörande lägenheter;

angående försäljning af en till förra fältväbelsbostället $\frac{1}{2}$ mantal Juresta n:o 4 i Södermanlands län hörande lägenhet;

angående försäljning af tre till förra mönsterskrifvarebostället $\frac{3}{4}$ mantal Törnvik n:o 2 i Östergötlands län hörande lägenheter;

angående försäljning af vissa delar af förra militiebostället 1 mantal Bondesätter n:o 1 jämte Lämmenäs n:o 2, en utjord, i Östergötlands län;

angående försäljning af ett till förra häradsskrifvarebostället $\frac{1}{2}$ mantal Arja n:o 3 i Södermanlands län hörande torp;

angående försäljning till staden Ystad af inom dess område belägen förutvarande hospitalsjord;

angående försäljning till aktiebolaget Nautanens kopparfält af kronan tillhörig mark i Gellivare socken af Norrbottens län m. m.;

angående upplåtelse till Rödöns församling af viss del af förra kårchefsostället $1\frac{1}{3}$ mantal Rödögården n:o 1 i Jämtlands län;

angående försäljning af ett till förra sergeantsbostället n:is 13, 15 och 17 Eslöf i Malmöhus län hörande område;

angående bidrag till lindrande af förlust, som arrendatorn af förra öfversteostället Kastellgården n:o 1 med underlydande i Göteborgs och Bohus län lidit till följd af olyckshändelse;

angående upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord;

angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägareandel i grufva;

angående försäljning af torp under förra kaptensbostället Helgesta n:is 1 och 2 i Södermanlands län; och

angående försäljning af en till förra sergeantsbostället 1 mantal Björka n:o 1 i Södermanlands län hörande lägenhet;

samt af herr statsrådet m. m. *A. A. L. Palander*:

angående ny pensionsstat för daglönare vid flottans stationer och varf;

angående upplåtelse till Södermanlands läns landsting af visst, Gripsholms slott tillhörande område;

angående upplåtelse till handlanden J. Lundström af två jordområden utaf den staten tillhöriga Landskrona—Ängelholms järnväg;

angående en väganläggning från Tallsjön förbi Bredträsk till Bönälven eller Bönkroken, från Talljärv till Bredträsk och från Kölmjärv till Tallsjön inom Norrbottens län; och

angående jordbyte vid Gnesta järnvägsstation.

Samtliga dessa kungl. propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof.

Remiss af statsverkspropositionen.

Därvid anförde:

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Under flera år har frågan om ordnande af maldryckers tillverkning och försäljning varit föremål för Riksdagens öfverläggningar. Från den ståndpunkt, som jag intager, har man alltid yrkat på, att en *alkoholgräns* skulle uppdragas mellan starkare och svagare maldrycker och att de svagare maldryckerna skulle få försäljas lika fritt som de icke spirituösa dryckerna kaffe, the, choklad och andra, men att ölhandeln däremot skulle ställas under ungefär samma inskränkande bestämmelser som brännvinshandeln samt framför allt skiljas från all annan handel, hvartill tillstånd måste lagligen förvärfvas.

Under förlidet år antog Riksdagen, i stället för en alkoholgräns, en maltgräns. En maltgräns har man också mycket diskuterat under de föregående åren, och den har alltid användts såsom ett medel att bekämpa fordran på alkoholgräns. Emellertid har jag — och många med mig — i det längsta hållit på alkoholgränsen, och det af flera skäl. Det första skälet är, att en alkoholgräns kan mycket lätt kontrolleras. Den, som mest styrkt mig i denna åsikt, är framlidne generaldirektör Almén, som bad mig hålla i med detta, ty — sade han — det blir ingen reda med denna fråga, förr än vi få en bestämd alkoholgräns. Det andra skälet är vår öfvertygelse, att statsmakterna långt ifrån att *förhindra* tvärtom borde *befordra* tillverkningen af alkoholsvagt men maltstarkt svagdricka. Genom maltgränsen sattes stopp för detta. Svagdricka får icke tillverkas af högre vörtstyrka än 6 procent.

Emellertid kom under diskussionen om detta i sista stund en skrivelse från ett möte af svagdricksbryggare här i Stockholm.

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*

(Forts.)

De hade blifvit skrämda och tänkte, att det var bättre få något än intet. I skrifvelsen förklarade de, att de voro nöjda, om det blef så som utskottet föreslagit. Hvad ville man sedan göra annat än låta saken passera?

Emellertid har det inträffat, hvad hvar och en, som var inne i frågan, kunde på förhand förstå, nämligen att svagdricksbryggarne tillfredsställelse blef af kort varaktighet.

När man yrkade på, att svagdricksförsäljningen skulle frigifvas, svarades: »Det går icke an, ty det är ingen gräns uppdragen mellan svagdricka och öl, och skall man frigifva svagdrickat, så blir med detsamma ölet fritt, och det går icke an». När man yrkade, att ölet skulle skiljas från annan handel, svarades: »Det går icke an, ty då skulle icke heller svagdrickat få säljas i annan handel än å särskilda maltdrycksförsäljningsställen». På det viset har man genom sammankopplingen lyckats allt hittills mota två mycket viktiga förändringar inom maltdryckslagstiftningen.

Nu har emellertid genom maltdryckstillverkningslagen en gräns blifvit bestämd mellan svagdricka och öl. Men ännu stå vi på samma punkt i afseende på försäljning af svagdricka. Ännu är svagdrickat sammankoppladt i försäljningshänseende med ölet, och ölet åtnjuter, tack vare svagdrickat, den frihet, som det för närvarande har.

Att jag icke diktat i detta fall, kan jag bevisa. När jag satt i maltdryckskommittén, framställde en af kommitténs medlemmar, nämligen herr Jansson i Krakerud, till en såsom sakkunnig tillkallad bryggare från Göteborg, hvilka svårigheter det mötte att få en gräns bestämd mellan öl och svagdricka. Han svarade: »Jo, det förstår herrn, att i sådant fall skulle nykterhetsvännerna blifva mycket mera ursinniga på ölet än nu». Det var således för att skydda ölet, som man af alla krafter motarbetade en gräns mellan ölet och svagdrickat.

Emellertid har det icke stannat vid detta. På samma gång äntligen en gräns blifvit bestämd, har det lagts väsentliga hinder i vägen för svagdrickstillverkningen icke blott genom den lag vi fått utan ännu mera genom de kontrollbestämmelser, som kontroll- och justeringsbyrån utfärdat. Som bekant, kallar den nuvarande lagen svagdricksbryggerierna skattefria. Det är mycket vackert. Men det är med denna titel som med många andra, att den icke riktigt motsvaras af verkligheten. Ty för det första skola de nu betala ett halft öre för hvarje kilogram malt. Därjämte skola de för hvarje år betala lösen för tillståndsbevis. Sedermera skola de hafva åtskilliga journaliserings- och andra expeditionskostnader. Och vidare skola de lägga sig till med ganska dyrbara instrument för profning o. s. v., hvartill kommer allt detta besvär med skrifvelser, t. ex. för att till öfverkontrollörer eller tillsyningsmän anmäla en brygd tolf timmar förrän den verkställes m. m. dyl.

Man kan säga, att detta är småsaker. Ja, det är så för de stora bryggerierna; men för de små är det allt annat än småsaker. Jag har här en skrifvelse, som beträffande anmälningsskyldigheten säger:

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*

(Forts.)

»Antag exempelvis, att under en varm sommardag lagret af dricka hos en bryggare haft större åtgång, än som kunnat förutses och beräknas, samt slutsålts redan på eftermiddagen. Under den tid svagdricksbryggaren ägde sin handlingsfrihet, redde han sig naturligtvis då till brygd på natten för att i rätt tid ha sin malt-dryck färdig till kunderna. Nu åter måste han invänta kommande dag, till förlust och obehag för sig själf och till skada och förgelse för sina kunder.»

Men det är icke bara detta — och det, är icke det som är hufvudsaken — som jag här ville påpeka. När Riksdagen antog den nu gällande lagen om malt-dryckstillverkningen, så bestämdes, att i skattefritt bryggeri fick vörten icke innehålla högre extrakt-halt än 6 procent, när jästen tillsattes. Då kunde vörten kokas i pannan huru stark som helst. Därefter pumpades den i kylkaret, där den blandades ut till den styrka, man skulle ha, och så sattes jästen till. Det är också alldeles uppenbart, att lagen ingenting annat bestämmer, än att vörten skall innehålla högst 6 procent extrakt-halt, då jästen tillsättes. Men nu har kontrollbyrån behagat finna, att gränsen för svagdricksbryggerierna bör vara ändå trängre än den lagen drager upp, och således har byrån bestämt, att vörten redan *i pannan*, där jästen icke tillsättes, ej får ha högre extrakt-halt än 6 procent. Följden däraf har blifvit, att det behöfves väsentligt större pannor. För den skull måste ock eldstäderna och på sina ställen äfven husen byggas om eller byggas till. Det kommer också att gå åt mera bränsle. Sålunda blir svagdrickstillverkningen på väsentligt sätt fördyrad. Ty det är alldeles klart, att om bryggarne förut i pannan fingo koka hur stark vört som helst och sedan späda ut den i kylkaret, så kunde de också ha pannan mycket mindre, än när de i pannan skola koka vörten så, att den icke innehåller högre extrakt-halt än 6 procent. Följden har också blifvit, att många svagdricksbryggerier måst läggas ned, och efter hvad jag har blifvit under-rättad, kommer utan tvifvel en mycket stor mängd svagdricksbryggare att blifva tvungna att upphöra med sin rörelse, när varen och sommaren komma och konsumtionen af svagdricka blir betydligt större, än den för närvarande under vintern är. Jag har hört en mycket erfaren man i den delen såsom sin tro uttala, att 90 procent af svagdricksbryggarne inom landet skola bli tvungna att lägga ned sin rörelse.

Det är icke småsaker de kostnader svagdricksbryggarne få underkasta sig för att fullgöra, hvad kontrollbyrån bestämmer. Jag talade med en svagdricksbryggare i Hälsingland. Han sade: »Lyckligtvis var mitt hus så stort, att jag kunde öka på pannan,

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

och lyckligtvis var pannan af plåt, så att påökningen icke kostade mera än 100 kronor». Men i Jönköping fick en svagdricksbryggare påkosta 2,000 kronor för att genomföra dessa förändringar, och, som sagdt, på många ställen ha svagdricksbryggarne sett sig ur stånd att bära de kostnader, som med sådana förändringar äro förenade, så att de blifvit tvungna att alldeles upphöra. Detta kan ju icke ha varit Riksdagens mening.

Jag gjorde en dag ett besök på kontrollbyrån och frågade, hvem som gifvit dem makten att komma med sådana bestämmelser. »Det är nödvändigt», sade de, »för kontrollens skull». — »Ja», svarade jag, »att utfärda kontrollbestämmelser, det är eder rätt, men det vore väl märkvärdigt, om ni för kontrollens skull skulle ha rätt att ändra de gränser, som Kungl. Maj:t och Riksdagen bestämt». — »Men», sade de, »drickat blir alltid sämre, då det skall spädas ut i kylkaret». — »Angår det då er»? frågade jag, »detta är väl konsumenternas sak». — »Ja men», sade de, »om de ha dåligt vatten, så blir drickat också ohälsosamt». — »Hvad angår det er» frågade jag igen; »är ni en hygienisk anstalt eller en kontrollanstalt?» — Då erkände de, att de ju voro egentligen en kontrollbyrå. Men sådana där tilltag tillåter man sig.

Emellertid har det icke stannat vid detta, utan nu ha kontrollörerna öfverallt, såvidt jag har kunnat erfara, tagit sig den friheten att säga: »Ni får icke heller ha vörten af 6 procents extrakthalt i pannan, utan så mycket lägre, att den blir 6 procent, då den får svalna; därför får ni icke brygga till högre vörtstyrka i pannan än $5\frac{1}{2}$ à $5\frac{3}{4}$ procent». Jag har här ett bref från en svagdricksbryggare, som säger, att öfverkontrollören har ålagt honom att icke hafva vörten i pannan starkare än $5\frac{1}{2}$ procent, på det att man skall vara riktigt säker, att den icke kommer att öfverstiga 6 procent, då den svalnat. För öfrigt har öfverkontrollören förbjudit honom att späda eller göra pålakning såsom förut. »Vi kokade», säger han, »här två pannor, hvaraf den ena då blef starkare och den sista svagare, men nu får man ej göra på sådant sätt här. Dock tror jag nog, att de göra det ännu på många andra platser».

Det ser ut, som om ölintresset här spelar in mer, än tillbörligt är.

En annan sak, som också har blifvit en stötesten för svagdricksbryggarne, är sockerfrågan. Riksdagens skrifvelse till Kungl. Maj:t sistlidne år innehöll bland annat följande ord:

»I motsats mot hvad i 4 § föreskrifvits beträffande skattepliktiga bryggerier, är i 28 § af Eders Kungl. Maj:ts förslag medgifvet skattefria bryggerier att använda maltsurrogat, dock med undantag för sackarin. Riksdagen har emellertid ansett, att icke heller för skattefritt bryggeri användning af maltsurrogat bör vara tillåten, i följd hvaraf i 28 § intagits föreskrift, att sådana surrogat icke må finnas i dylikt bryggeri; dock har undantag

gjorts för socker, hvarjämte medgifvits, att för färgning af svagdricka må användas sockerkulör».

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)*

Således: *Riksdagen* förklarar uttryckligen, att meningen med § 28 i maltdryckstillverkningsförordningen är, att socker skall få användas, men *kontrollörerna* ha öfverallt, såvidt jag vet, förbjudit svagdricksbryggerarne att använda det. Jag undrar, om herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har reda på sådant där eller kan gilla det, när *Riksdagens* skrifvelse är så uttrycklig. Jag tror icke, att herr statsrådet kan göra det, emedan jag, liksom hvar och en annan, icke kan vara annat än lifligt öfvertygad om hans goda och redliga afsikt att få ordning i dessa intrasslade förhållanden och att icke låta dem kränglas bort genom ett ölbryggareintresse, som ingenting har här att göra.

Vidare föreskrifver lagen, att svagdricka icke får tillverkas af annat än malt, humle och vatten. Men nu har kontrollbyrån, enligt hvad jag fick veta i går eller förgår, bestämt, att det skall vara *kornmalt*. I lagen står icke kornmalt, och på flera ställen och under vissa förhållanden är det nödvändigt eller lämpligt att använda rågmalt. Kontrollörerna ha emellertid på grund af denna kontrollbyråns bestämmelse förbjudit användningen af rågmalt. Med hvad rätt kunna de göra det? Det vore ytterst intressant att af herr statsrådet få veta, på hvad grund man kan säga, att med malt menas endast kornmalt, icke rågmalt eller majsmalt eller hafremalt, som också användes. Jag frågade på kontrollbyrån, med hvad rättighet de gjort en dylik bestämmelse. De medgäfvö, att den rättigheten var mycket svag, och den är icke blott svag, utan den är rakt ingen.

Vidare står i kontrollbestämmelserna — hvilket icke står i lagen — att i skattefritt bryggeri får icke vört tillverkas för andra ändamål än för att därpå brygga svagdricka i samma bryggeri. Om alltså en bryggare vill taga en liter vört och gifva det åt sin hustru för att af henne användas till bak, så får han icke det, ty då kan han blifva åtalad eller dömd till böter. Eller om han vid sådana tillfällen som t. ex. jul eller andra högtider vill sälja vört åt sina grannar, så får han icke det på grund af kontrollbyråns bestämmelser, som tillkommit alldeles vid sidan om lagen. Jag kan icke finna, att det är i öfverensstämmelse med *Riksdagens* mening, att kontrollbyrån tager sig en sådan maktfullkomlighet.

Det är för resten icke blott svagdricksbryggerierna, som blifva lidande på detta. På landet finnas anlagda en hel mängd smärre mälterier, som skola förse svagdricksbryggerierna med malt. Dessa förlora sina kunder därigenom, att de små svagdricksbryggerierna måste nedläggas, och komma sålunda att lida stora förluster. Men äfven allmänheten kommer att blifva lidande, icke allmänheten i städerna, ty där komma de stora bryggerierna att tillgodose behovet af svagdricka, utan allmänheten på lands-

Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

bygden. De stora bryggerierna komma visserligen att skicka ut svagdricka på landsbygden, men på grund af de långa afstånden kommer drickat att surna, så att folk icke vill ha detsamma, utan i stället nödgas köpa öl. Och det är väl dit, som ölbryggarne vilja. Det skulle vara af stort intresse, om herr statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet ville taga denna fråga under allvarligt öfvervägande och härvidlag göra de rättelser, som kunna finnas vara nödvändiga.

Men det är också en annan sak, som jag ville fästa Riksdagens uppmärksamhet på vid denna remissdebatt, och så ytterligare en sak till.

Det stod i tidningarna häromdagen, att Kungl. Maj:t befallt revaccinering af beväringar. Jag blef högst förvånad. Jag gick upp till kungl. landtförsvarsdepartementet och frågade, hur det hängde ihop med den saken, och fick då af expeditionschefen veta, att Kungl. Maj:t icke befallt någon revaccinering, men att kungl. medicinalstyrelsen tillstyrkt Kungl. Maj:t att vidtaga en sådan åtgärd. Ja, att kungl. medicinalstyrelsen är klen i grundlagarne, får man icke förundra sig öfver, men hvad tycks, att medicinalstyrelsen har tillstyrkt Kungl. Maj:t att för användning af det ökade anslaget å 4.500 kronor till vaccinationens befrämjande bestämma: 1:o »att hvarje värnpliktig skall, så fort ske kan, efter första inträdet i tjänstgöring vaccineras utan afseende därpå, att han möjligtvis genomgått naturliga koppor eller styrker sig vara förut med skyddskoppor ympad; 2:o att vaccinationen skall verkställas genom vederbörligen regementes (kårs) läkare med biträde af vederbörligen utbildadt sjukvårdsunderbefäl; 3:o att de vaccinerade böra under tiden från och med femte dagen till och med nionde dagen efter vaccinationen vara befriade från deltagande i gymnastik och handgeväsexercis» — det synes, som om medicinalstyrelsen hade bort föreslå, att Kungl. Maj:t skulle låta vaccinera beväringen nio dagar före exercisens början, ty att taga bort fem dagar från något så viktigt som gymnastik och handgeväsexercis kan väl icke vara i öfverensstämmelse med beväringsslagen —; 4:o att de vaccinerade, å hvilka vaccinationen visat sig icke hafva medfört uppkomsten af vaccinpustler, skola så fort ske kan ännu en gång vaccineras.» Det är roligt att läsa ett sådant där papper. Jag har naturligtvis icke någon tanke på, att Kungl. Maj:t skall låta förleda sig af denna skrifvelse.

Innan jag fortsätter, vill jag säga, att jag är kungl. medicinalstyrelsen mycket tacksam för, att den icke anser, att detta anslag bör användas till tvångsrevaccinering af Andra Kammarens ledamöter, när de första gången inställa sig till sitt riksdagsarbete.

Hvad beväringen är skyldig att underkasta sig, står i beväringsslagen, och på sidan om denna, som är antagen af Kungl. Maj:t och Riksdagen, torde Kungl. Maj:t icke ha någon rättighet att påbjuda någon tvångsrevaccinering. Kungl. Maj:t har förut flera

går föreslaget i Riksdagen, att tvångsrevaccinering skulle äga rum i vissa fall, men Riksdagen har alla gånger afslagit den kungl. propositionen därom, och jag räknar det som en af mina bästa riksdagsgärningar, att jag fick den äran att vara med om att afslå den sista propositionen i sådant syfte.

Jag sade, att det var en sak till, som jag också tänkte att nämna här, och det är en sak, som jag berörde i en interpellation under förra riksdagen.

Det har alltid ansetts, att kommunikationsmedlen vore till för att befordra samfärdseln mellan människorna. Men att detta icke längre är en tidsenlig uppfattning, har telegrafstyrelsen visat därigenom, att den användt rikstelefonen till att försvåra kommunikationen och samfärdseln mellan människor, som vilja träffa hvarandra. Som herrarne veta, upphörde all kommunikation mellan rikstelefon och allmänna telefon för icke fullt två tredjedels år sedan. Man fann då strax, att detta var orimligt, men att taga ett steg tillbaka och rätta det orimliga, det gick naturligtvis inte an. Så tog man ett halft steg och inrättade den s. k. öfverföringen.

Det är nog många af herrarne, som icke veta, hvad öfverföringen är, och därför skall jag tala om det. Saken är nämligen den, att både på rikstelefon och på allmänna telefon finnes en s. k. öfverföring. Nu har jag t. ex. allmän telefon där hemma och vill träffa en person, som har rikstelefon. Jag ringer då upp och begär »öfverföringen». En fröken svarar, och henne ber jag: »Var snäll och säg till den och den det och det!» Och så ringer hon upp och säger, hvad jag bedt henne om, och sedan talar hon till mig och säger: »Han eller hon svarar på det och det sättet», och jag säger: »Var god och säg honom eller henne än en gång det där». Jag skall taga ett exempel. Antag t. ex., att en tjänsteman har rikstelefon i sitt hus, hvilket han har därför att han ibland behöfver tala till sin ämbetslokal eller ifrån densamma, och där får nu allmän telefon icke finnas, äfven om ämbetsmännen själfva vilja bekosta den. Så har denne tjänsteman en skraddare och behöfver tala med honom. Han ringer. Fröken på öfverföringen svarar, och han säger till henne: »Var snäll och ring upp den och den skraddaren och säg, att byxorna, som han skickade hem till mig, voro för korta i benen och för snäfva öfver — ja». Han får sedan svar, att skraddaren säger, att byxorna äro alldeles efter måttet, och han ber åter fröken: »Var så god och säg skraddaren, att han ljuger, den lymmeln, och bed honom komma upp till mig kl. 5!» Och så får han åter svar: »Skraddaren säger, att kl. 5 kan han icke komma, ty då skall han bort till en annan» o. s. v. Det är moderna telefonsamtal det där, en högst tidsenlig uppfinning.

Om jag nu frågar, hvarför det skall vara så, svarar telegrafstyrelsen: »Jo, öfverföringsavgiften under de gamla förhållandena

Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

var för dyr». Alldeles, som om telegrafstyrelsen hade något men därpå! Afgiften var förut 10 öre; nu är den 5 öre, nämligen för öfvergång från allmänna till riks, men icke tvärtom. Jag undrar, hvem som icke vore villig att betala 25 öre för att slippa en sådan där omgång, som öfverföringen förorsakar. Och det värsta är, att det i synnerhet är rikstelefonabonnenterna, som härvidlag bli lidande. Det är många, många här rundt omkring Stockholm, som tagit rikstelefon och upphört med allmänna telefon på den grund, att de blifvit försäkrade, att de icke skulle blifva hindrade i sin kommunikation med allmänna telefonbolagets nät, och nu stå de där. Jag skall bevisa detta med en notis, som stod i tidningarna häromdagen. Den lyder: »Från och med den 8 juni 1903 eller den dag, då telefonöfverföringen startades, och till 1903 års slut ha expedierats 19,947 öfverföringar af samtal från rikstelefon till allmänna och 11,887 från allmänna till rikstelefon eller i medeltal pr dag resp. 96,4 och 57,4.» Det är således uppenbarligen rikstelefonabonnenterna, som blifva mest lidande genom detta orimliga tillstånd, allra helst som de för hvarje öfverföring få betala 10 öre, medan allmännas betala 5. Jag tycker, att man skulle kunna vänta utaf en upplyst och frisinnad regering, att den icke låter ett sådant tillstånd fortfaara, allra helst som Stockholms stad vid telegrafverkets begäran att få nedlägga nya kablar i gatorna sade nej och förklarade, att detta nej gällde, till dess att samtalsförbindelsen mellan rikstelefon och allmänna vore återställd på minst lika goda villkor som förut. Det var en tid, då kungl. järnvägsstyrelsen precis på samma sätt gick och stampade i de byråkratiska storstöflarne med breda klackjärn, och man hade alla möjliga svårigheter för samfärdsel och förbindelser mellan statsjärnvägarne och de enskilda järnvägarne. Den tiden är nu förbi, och statens järnvägar och de enskilda järnvägarne komma öfverens på det allra bästa och för allmänheten mest lyckliga sätt, som man kan önska. Men telegrafstyrelsen tycks ämna fortsätta.

Jag har velat påpeka detta och uttalar tillika den förhoppningen, att detta tillstånd icke må blifva ett helt år gammalt. Man måste betänka, att icke mindre än 20,000 öfvergångar från rikstelefon till allmänna hafva måst äga rum på ofvan antydt sätt under en tid af icke mer än sju månader. Det blir nära 3,000 i månaden.

Ja, herr talman, detta kan vara nog, jag har ingenting mera att tillägga.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Herr talman, mina herrar! För två år sedan och tidigare är det sagdt i trontalet: »Försynen har hugnat landet med en god skörd». Under de två sista åren har denna passus i trontalet varit utelämnad af det naturliga skälet, att år 1902 voro två tredjedelar af riket hemsökta af miss-

växt och i återstoden af riket var skörden knapp och år 1903 voro likaledes stora områden af landet utsatta för mer eller mindre svår missväxt, resten af mer eller mindre svag skörd.

Remiss af statsverkspropositionen.

(Forts.)

Men icke dess mindre hållas budgeterna uppe i dessa dåliga år vid fruktansvärda belopp. För år 1905 uppgår budgetsommen till 178,070,700, hvartill kommer 10,707,500 kronor till lån åt järnvägar och för järnvägsmateriel. Dessa summor skola nu pressas ur landet, trots de svåra förhållanden, hvori detta befinner sig.

Det är närmast på försvarsbudgeten och den militära pensioneringen, som jag ber att få rikta kammarens uppmärksamhet. Anslagsäskandet för försvaret och den militära pensioneringen uppgår sammanlagdt till öfver 79 millioner kronor eller nära hälften af hela statsbudgeten. Detta är icke rimligt, det väcker oro, sorg och bekymmer i landet samt bidrager till att förminska nationens förtroende till ledningen af försvarsfrågan. Jag ber, herr talman, att få förutskicka den anmärkningen, att med »ledningen af försvarsfrågan» syftar jag icke på någon af våra försvarsministrar personligen, utan jag syftar uteslutande på det system, som här i vårt land är följdt, ett system, som har visat sig olycksbringande.

När vi nu hafva sådana budgeter som denna, när vi så långt möjligt pressa ut skatter och leta upp nya skattekällor, hvad skola vi då tillgripa för nya skatter, vill jag fråga, om vi råka i krig eller måste försvara vår neutralitet? Då blifva våra utgifter ännu större än nu, men komma vi i krig, kunna vi gifvetvis icke få låna några penningar. Detta är, mina herrar, den ekonomiska och skattepolitiska faran, och den kan blifva farlig nog.

Såsom vi finna, uppgå fjärde hufvudtitelns *ordinarie* anslag för år 1905 till nära 44 millioner kronor. 1905 är härordningens fjärde öfvergångsår, men i härordningsförslaget af år 1901 beräknades sjätte öfvergångsåret med längre öfningstid än nu att kosta 40,972,000 kronor. Utgifterna här äro alltså nära tre millioner mer än hvad Riksdagen väntat. Visserligen ligger en anledning till denna ökning i förbättringen af löneförmånerna för arméns officerare och underofficerare, men enligt 1901 års härordningsförslag har det sjätte öfvergångsåret flera öfningsdagar än vi nu hafva, så att det blir i alla fall ett missförhållande i fråga om försvarsbudgetens ökning. När man ser, huru fjärde hufvudtitelns *ordinarie* anslag svällt ut och hurusom de extra *ordinarie* anslagen hota att stiga ännu mera, kan man fråga sig: Hurudan skall ställningen blifva efter öfvergångstiden, hvad skall armén och försvaret då kosta?

Men det finnes än märkligare företeelser — arf från de sistlidna åren — på fjärde hufvudtiteln. Där begäres bl. a. tre millioner kronor till fältkanonor, utöfver redan beviljade tolf millioner, men samtidigt nämner statsverkspropositionen, att gevärs-

Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

tillverkningen för infanteriet kommit efter, så att *därför* begäres icke något anslag för 1905. Då kan jag icke förstå annat, än att vi kunna komma inför den eventualiteten, att vi få ett knappt eller vid ett visst läge kanske t. o. m. otillräckligt antal gevär. Detta anser jag också vara farligt. Ty skola vi medborgare skicka våra söner först till öfningar på lägerplatserna och eventuellt i fält är vår första fordran: Gif dem gevär och gif dem ammunition! Jag tror icke, att det är riktigt att bevilja mera anslag till kanonor, det dyraste vapnet och det, som i förväg för närvarande är bäst tillgodosedt af alla vapnen.

Jämställer man denna gevärsfråga med frågan om infanteriets mobiliseringsammunition, finner man, att för år 1905 begäres ett anslag för att kunna få upp patronantalet till 30 millioner. Jag har frågat som jag tror på detta område fullt sakkunniga personer, och de ha sagt mig, att vi, för att vår fältammunition skall kunna anses vara tillräcklig, behöfva ytterligare minst 100,000,000 patroner, således tillhoppa minst 130,000,000. Jag skall taga ett exempel. Boernas armé på 40,000 man hade omkring 80,000,000 patroner, d. v. s. 2,000 skott per gevär. Vi hafva i bästa fall 300 patroner per man i fälthären. Det är en förfärande disproportion. Kan man då undra på, om folket miss-tror omsikten och förtänksamheten hos arméledningen och dess åtgärder för fäderneslandets försvar. Det är icke något system i att hafva en otillräcklig ammunitionsmängd, den minsta ammunitionen per gevär i hela Europa. Jag tror, att detta är en sida af infanterifrågan, som kräfver allvarlig uppmärksamhet och, såvidt möjligt är, snar rättelse. Alla erkänna väl nu för tiden, att infanteriet är det viktigaste vapnet — åtminstone säges så från det militära hållet — men då är det väl ingen mening i att infanteriet skall tillbakasättas, det är ju planlöst. Hären hålles för krig, för kriget utbildas den och den får öfvas många tunga dagar, och endast krigets möjlighet rättfärdigar de ofantliga offer, som nationen underkastar sig. Men om våra soldater, våra värnpliktige inom den närmaste framtiden skulle utkommenderas till krigets sorgedagar, då få de så mycken ammunition med sig, att de kunna förbruka den på vid pass en vecka. Jag vill fråga kammaren, om detta är plan i ordnandet och ledningen af försvarsväsendet. Allt tyder på motsatsen, både företeelserna vid riksdagen förra året och hvad jag nu påpekat. Det ser ut, som om militärväsendets ofullständighet och halfhet skulle blifva permanent, om det får fortgå som hittills. Jag tycker, att det skulle vara ganska naturligt, att, *om* man räknat fel — hvilket ju är mänskligt nog —, man nöjer sig med en mindre organisationsdel och gör den fullgod och användbar. Men detta vill man icke göra, och därför stå vi trots all påkostning med något halfgjordt, halffärdigt.

Finnes det planmässigt samarbete mellan armén och flottan och finnes en för dem gemensam försvarsorganisationsplan, genom-

arbetad och afpassad efter våra icke ensamt strategiska, taktiska och andra förhållanden, utan äfven efter dessa och våra ekonomiska villkor? Jag vågar påstå, att ingen kan med sanning besvara den frågan med ja. En del af denna organisationsplan är nyss uppgjord i den s. k. försvarsplanen, men denna är blott en mobiliserings-, grupperings- och uppmarschplan, men det är icke den försvarsorganisationsplan, som den militära ledningen behöfver och måste hafva, om den skall kunna fungera rätt och enhetligt. Finnes manne inom armén fruktbringande samverkan och samarbete mellan de olika förvaltningsgrenarne, mellan dessa och generalstaben? Det ena departementet i arméförvaltningen vet knappt hvad det andra gör och de taga föga hänsyn till hvarandra.

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)*

Med afseende å arméförvaltningen vill jag återkalla i kammarens minne de mångfaldiga, grava, men på samma gång berättigade anmärkningar, som statsrevisorerna riktat mot arméförvaltningen. Det säges där många skarpa ord om arméförvaltningen, icke endast om den civila, utan äfven om den militära delen af densamma. Nu, då armébudgeten svällt ut till så ofantliga summor, få icke dessa summor vedervägas genom en föråldrad och dålig förvaltning — dålig i det hänseende, att den verkar för långsamt och är för besvärlig. Arméförvaltningen måste reformeras, icke ytligt eller delvis, utan grundligt, så att den fungerar efter en ordentlig plan.

Vi hålla nu på att bygga en Boden-fästning, och för att icke där tid, penningar och människokraft skola förlösas, är det enligt min tanke nödvändigt, att alla de element, som framdeles skola samverka, i förväg blifva uppmärksammade, och således alla strategiska, fortifikatoriska och intendenturspörsmål blifva enhetligt ordnade. Enligt hvad mig meddelats, har emellertid icke någon dylik bearbetning af dessa spørsmål ägt rum.

Vi ha nu i 85 år byggt och lappat på Karlsborg, och ännu lär det finnas en kommission, som arbetar på Karlsborgs försvarsplan. Är det meningen, att det skall dröja lika länge med Boden? Då vore det så godt att alldeles sluta upp med vidare byggande af denna fästning, till dess en utredning i anförda hänseenden åstadkommits.

När en fästningsanläggning fortskrider från den ena försvarbarhetsgraden till den andra, måste alla på försvaret af densamma inverkanande förhållanden vara förberedda.

Sker icke det, då är det föga bevänt med fästningen. Men därtill kommer, att man kanske nödgas göra om en del anordningar, hvilket måhända icke behöfts, om man på en gång tagit samtliga faktorer i betraktande. Därför tycker jag, att det är af vikt, att Kungl. Maj:t, medan ännu tid är, beaktar och granskar alla dessa förhållanden i fråga om fästningsanläggningen vid Boden.

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

Enligt min mening kräfvdes för vårt försvar ett sammanhållande element. Jag tror för min del, att alla officerare, högre som lägre, icke allenast äro kunniga, utan äfven besjälade af en god vilja; men jag är lifligt öfvertygad om, att dessa egenskaper icke komma till sin rätt därför, att den enhetliga ledningen saknas. En gemensam minister för både landt- och sjöförvarsdepartementet tror jag vore det enda, som därutinnan skulle kunna åstadkomma enhetlighet. Det behöfvdes sammanhållning och samarbete mellan de olika försvarsgrenarnas målsmän, men äfven en genomförd statshushållning med de anslag Riksdagen frikostigt, ja, ofta alltför frikostigt beviljar till militära ändamål.

Ett olyckligt förhållande i vår arméorganisation är, att vissa värnpliktige uttagas till särskilda tjänster. Jag vill nu blott i förbigående påpeka det, emedan jag antagligen framdeles under riksdagens lopp får anledning att närmare skärskåda denna detalj.

Det har i Sverige länge varit känt och allmänt erkänt och det har utomlands med allt starkare röster bekräftats, att kavalleriet icke behöfver vara så stort. Det vore därför önskvärdt, att herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet beaktade detta förhållande genom att se till, huruvida icke, såsom minoriteten i 1901 års försvarsutskott föreslog, halfva styrkan af de stora kavalleriregementena i Skåne skulle kunna indragas.

Till min glädje har jag sett, att ett anslagskraf på fjärde hufvudtiteln i ar uteblifvit, nämligen anslag till anskaffning af fälthaubitser. Dessa vapen, som i en bråd vändning infördes i vår armé år 1901, utan att det då egentligen förelåg någon annan utredning om deras användbarhet, än att de skulle tjäna till att skada fienden bakom betäckta ställningar, ha på senare åren i den utländska militärlitteraturen afgjordt fördömts såsom till fältbruk olämpliga. Jag vill därför hoppas, att herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet skall uppskjuta med anskaffningen af dessa vapen ännu en lång tid och i hvarje händelse åtminstone till dess man med desamma utomlands kommit från försöksstadiet.

Ett personligt önskemål, som, om det genomföres, jag tror skulle komma att blifva till stort gagn, vill jag äfven framföra, det önskemålet nämligen, att vi måtte få en fast försvarsbudget, uppdelad i anslag till armén, flottan och fästningar. Jag kan i detta hänseende påvisa ett annat land, Italien, där ett precedensfall finnes. I detta land har, såsom kammaren kanske känner, förekommit statsbrist på statsbrist och ökad statsbrist under många år. Slutligen föreslog och genomdref en klok man en fast försvarsbudget. Sedan dess har statsbristen förvandlats till öfverskott. Jag vill hemställa, om icke denna tanke kunde vara värd att taga fasta på. Jag nämner denna sak därför, att jag kanske har någon utsikt att kunna framställa ett förslag i sådan riktning vid denna riksdag. Men innan en sådan fråga kan lösas, måste den underkastas en ganska noggrann utredning.

Jag vill till sist framhålla, att, om det nuvarande planlösa systemet och generalstabens hållning fortsattes, det slutar med *militäriskt vanstyre*. Reaktionen häremot blir försvarsnihilism. Annu hafva vi icke denna senare i nämnvärd grad, men den blir en nödvändig konsekvens, då hopade missgrepp blifva allmänt kända och oändamålsenligheten af både vissa organisationsdetaljer och af vissa anslags användande upptäckas i vida kretsar. Dessa mina svaga ord tränga nog icke till tronen; föga hopp har jag, att de skola beaktas af Kungl. Maj:ts regering, och de höras icke på andra sidan af de dubbla väggar, som äro bakom vår ärade talmans plats. Men genom de flitiga pennors försorg, hvilka stenografera och referera denna remissdebatt, kan det hända, att några af både mina och andras ord tränga ut och höras af de tusenden, som i likhet med mig spåra olyckor af den inre militära schismen, af obefintligheten utaf en på förväg uppgjord omsiktlig försvarsorganisationsplan och af frånvaron af den enhetliga ledningen. Det kan hända, att de höras och beaktas af de tiotusenden, som plågas af alltjämt stegrade skatter för militära behof, och hvilka medborgare mer och mer få insikt såväl om bristerna i samarbetet de olika försvarsgrenarne, här och flotta, emellan som äfven om den rätta användningen af en del militära anslag. Det kan hända, att de höras af de hundratusenden, som äro för ekonomiskt små att få rösta vid riksdagsmannanval till denna kammare, men hvilkas skyldighet är att ställa sig i ledet och hvilkas lif i händelse af krig vedervågas utan att de få tillräckligt med försvarsammunition. *Där äro de sociala och politiska farorna af systemet.*

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*

(Forts.)

Herr Bergström: Herr talman! Jag skall, närmast med hänvändelse till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, beröra en detaljfråga, som tangerar viktiga principer, och en principfråga, som rymmer anmärkningsvärda detaljer.

I generalstabens år 1900 utarbetade öfvergångsförslag till den nya härordningen, hvilket förslag i allt hufvudsakligt läser få anses utgöra ett troget uttryck för den dåvarande krigsministerns dåvarande uppfattning, heter det angående uttagningen af värnpliktiga till kavalleriet: »En ändamålsenlig hushållning med de personliga krafterna och öfningarnes praktiska anordning under 1:sta öfvergångsperioden göra nödvändigt, att den jämlikt härordningsförslaget åsyftade årliga uttagningen af 150 värnpliktige per regemente (bataljon) under samma period begränsas till allenast 75 eller till 750 i stället för 1,500 vid hela vapnet.» Således var siffran för uttagning till kavalleriet under 1:sta öfvergångsperioden satt till 750. Såsom kammaren kanske erinrar sig från fjolårets riksdag, var i den beräkning, som då låg till grund för framställningen om anslag till de värnepliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., denna siffra 750 redan höjd till 825. Se vi

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*

(Forts.)

på motsvarande beräkning uti den förevarande statsverkspropositionen, hvilken beräkning återfinnes i bil. n:o 93 till fjärde hufvudtiteln, så finna vi, att samma siffra där höjts till 1,200. Det skulle onekligen vara af stort intresse att här få höra de militära skäl, som motiverat användandet af dessa starka takter vid utvecklingen redan under 1:sta öfvergångsperioden af detta vapenslag. I Kungl. Majt:s proposition har jag ej funnit ett enda ord härom.

Jag sade, att siffran för uttagning till kavalleriet under år 1904 var 825. Ja, mina herrar, det är den siffran, som i fjol presenterats för Riksdagen; men — och här kommer ett mycket betänkligt men — denna siffra är icke samma siffra, som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet tänker tillämpa vid årets uttagning af värnpliktige till kavalleriet, utan den siffran är 975. Uti en den 2 januari i år utfärdad generalorder meddelas nämligen, att för kavalleriet skall i förevarande hänseende inträda en ökning mot i fjol af 225 man, d. v. s. en höjning af siffran till 975. Granskar man närmare denna generalorder finner man, att det icke endast är vid kavalleriet, som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet tänker att på egen hand öka uttagningssiffran, utan äfven vid artilleriet, nämligen för Vendes artilleriregemente, som han tilldelat ytterligare 70 man. Vidare skall Gottlands infanteriregemente, för hvilket enligt den i fjol för Riksdagen framlagda beräkningen skulle uttagas 360 man från fastlandet, få sig tilldeladt 500 man.

Mina herrar, det är på den mycket berömda kommandovägen, som dylikt sker. Jag skall icke nu ingå i något bedömande af denna sak ur konstitutionell ansvarighetssynpunkt; men jag har icke kunnat underlåta att redan här fästa uppmärksamheten på densamma ur statsregleringssynpunkt. Det är icke en ren lappri-sak, att man på dylikt sätt gör uttagningar i rak strid mot för Riksdagen framlagda beräkningar. Ty detta ökade antal uttagna värnpliktige betyder, om jag räknat rätt, en ökning i tjänstgöringsdagarne med 13,900 för innevarande år, hvilket förhållande influerar icke endast på anslaget till de värnpliktiges aflöning, utan äfven vållar en ökning, utöfver hvad Riksdagen anvisat, i anslagen till arméns mathållning, till arméns munderingsutrustning, till intendentur- och sjukvårdsbehof, till arméns kasernutredning m. m. Det torde också inverka på anslaget till furagering af arméns hästar.

Det icke minst märkvärdiga i denna sak är, att för artilleriet den ifrågavarande siffran af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet beräknats lägre uti årets statsverksproposition än uti hans egen generalorder af den 2 januari innevarande år. Uti statsverkspropositionen är siffran nämligen upptagen till 2,450, medan den enligt generalordern hunnit upp till 2,515. Vidare är siffran för uttagningen från fastlandet till Gottlands infanteriregemente i den för oss i år framlagda statsverkspropositionen fortfarande 360, medan herr statsrådet och chefen för landtförsvars-

departementet i sin generalorder af den 2 januari innevarande år hissat upp den till 500. Det skulle vara mycket intressant att af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet få en förklaring häröfver.

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*

(Forts.)

Det hela utgör ett mycket flagrant exempel på den själfrådighet och godtycklighet, som gör sig gällande i vår krigsstyrelse och högsta militärförvaltning. Denna stat i staten — ty det är den numera — anser sig vid sysslandet med dessa millionposter faktiskt kunna göra hvad den behagar gentemot Riksdagen. Här föreligger, mina herrar, en mycket stor uppgift för herrar statsrevisorer, den, nämligen, att staka ut de områden, på hvilka detta godtycke grasserar som värst vid användandet af de af Riksdagen gifna anslag, vid användandet af dessa för hvarje år växande kolossala besparingar och vid användandet af äfven andra medel, som kunna göras tillgängliga. Det föreligger också en mycket stor uppgift för statsutskottet att sedermera sätta en gräns för detta godtycke, att utfinna skyddsmedel mot detsamma. Lyckligt vore, om statsutskottet kunde det göra, ty för närvarande är det på dessa områden liten garanti för att vederbörande hålla sig inom marginalen.

Jag öfvergår nu till det andra ämnet. Vid försvarsriksdagen år 1901 gaf den dåvarande krigsministern i det statsrådsprotokoll, som åtföljde härordningsförslaget, flerstädes uttryck åt sin mening, att våra officerare för framtiden borde helt och hållet ägna sig åt sin militära tjänst, liksom han också framhöll, att möjligheterna till enskildt förvärf utanför den militära tjänsten genom de förändrade förhållandena komme att i betydlig grad förminskas och kanske alldeles upphöra. Denna sistnämnda tankegång gick sedermera igen vid 1902 års riksdag, då den dåvarande krigsministern begärde en betydande höjning af officerarnes löneförmåner, och särskildt var det nog hänsyn härtill, som var bestämmande för nämnda års Riksdag, då denna medgaf den halfva dagafföringen under den tid, löntagare icke är kommenderad till tjänstgöring, men likväl skall vara disponibel. Detta medgifvande får säkerligen skrivas på nämnda konto.

Principen är således, att våra officerare böra odeladt ägna sig åt sin militära tjänst. Det vore nu onekligen af intresse att erfara, i hvad mån krigsstyrelsen på senare år haft sin uppmärksamhet riktad på denna sak och i hvad mån den ämnar tillse, att den uppställda principen också kommer att tillämpas i praktiken.

Som kammarens ledamöter veta, begärde 1895 års Riksdag en utredning af, i hvilken omfattning förening af statstjänster med andra aflönade tjänstebefattningar äger rum. En sådan utredning föranstaltades på föredragning af finansministern, men den blef emellertid på långt när ej så fullständig, som motionären eller ens som Riksdagen afsett. Så t. ex. lämnades alldeles å sido alla ordförande- och ledamotskap i bolagsstyrelser samt revisorsbefatt-

Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

ningar hos bolag m. m., m. m. Detta var illa nog. Ty liksom vi hafva haft och hafva så kallade hofmilitärer, hvilka till förfång för den militära tjänsten — utom när det gällt egen befordran — hafva förbundet hofjtjänst och militärtjänst med hvarandra, så hafva vi också i vårt land *bolagsmilitärer* i icke liten omfattning. Jag har låtit verkställa en liten utredning, som i viss mån kompletterar den, finansministern lät verkställa 1895, och som visar, att sedan nya aktiebolagslagen trädt i kraft, d. v. s. sedan 1897 års början, icke mindre än 300 i aktiv tjänst varande militärer, lydande under landförsvarsdepartementet, hafva ägnat sig åt bolagstjänst såsom styrelseledamöter, och att af dessa 300 öfver 100 hafva utgjort i tjänst varande regementsofficerare. Nu kunde man ju tänka sig, att en ändring i dessa förhållanden skulle hafva inträdt efter den nya härordningens införande. Men om man särskildt sammanhåller åren 1901—1903, d. v. s. åren efter härordningsriksdagen, så visa dessa år snarare en stigande än en fallande tendens i afseende å de militära bolagsförbindelserna.

Det torde kanske intressera kammaren att höra, huru en bolagsmilitärs bana kan ta sig ut. Jag skall meddela ett par exempel:

Öfverstelöjtnant vid lifregementet till fot 1897. Samma år styrelseledamot i Adolfsbergs brunns aktiebolag; styrelseledamot i aktiebolaget Lauritzska vagnfabriken; styrelseledamot i Örebro—Svartå järnvägsaktiebolag. 1898 styrelseledamot i aktiebolaget Andrew Hollingworth & Comp. — numera verkställande direktör för detta bolag; styrelseledamot i aktiebolaget Örebro Kexfabrik; styrelseledamot i byggnadsaktiebolaget Engelbrekt; styrelseledamot i Lanna mekaniska stenhuggeriaktiebolag; styrelseledamot i Skultuna aktiebolag. 1901 öfverste och chef för Västerbottens regemente. i sammanhang hvarmed han afgick såsom styrelseledamot i Skultuna aktiebolag. Emellertid är han redan påföljande år, alltså år 1902, öfverste och chef för Västmanlands regemente. Man frestas nästan att tro, att han har kommit tillbaka dit för att ägna sig åt alla sina styrelseledamotskap, och 1903 förökar han dem ytterligare med styrelseledamotskapet i aktiebolaget Marks tegelbruk.

En annan: 1895 öfverste och chef för 2:dra Göta artilleriregemente. 1897 styrelseledamot i Nordmark—Klarälfvens järnvägsaktiebolag; styrelseledamot i Uddeholms aktiebolag. 1898 öfverste och chef för 1:sta Svea artilleriregemente. 1899 styrelseledamot i Örebro—Köpings järnvägsaktiebolag; styrelseledamot i Grängesbergs grufaktiebolag; styrelseledamot i trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund. I de båda sistnämnda bolagens styrelser har han äfven varit ordförande. 1900 styrelseledamot i Oxelösund—Flen—Västmanlands järnvägsaktiebolag. Äfven hos detta bolag har han tjänstgjort som styrelsens ordförande. 1902 generalfälttygmästare, från hvilken tjänst han 1903 tog afsked.

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*

(Forts.)

Ännu en: Öfverstelöjtnant vid generalstaben 1898. Samma år styrelseledamot i Gysinge aktiebolag; styrelseledamot i aktiebolaget Nya Grand Hôtel; styrelseledamot i militärekiperingsaktiebolaget. 1900 styrelsesuppleant i Bergslagens järnvägsaktiebolag — detta i januari eller februari, och i juni samma år ordinarie styrelseledamot i nämnda bolag. 1901 öfverste och chef för 2:dra Svea artilleriregemente. Samma år styrelseledamot i Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag; styrelseledamot i aktiebolaget Dramatiska teaterbyggnadskonsortiet. 1902 styrelseledamot i Nya Dagligt Allehandas tidningsaktiebolag. 1903 tog han afsked ur tjänsten.

Jag skall endast besvara herrarne med ännu en, för att ej vara orättvis mot något vapen. Jag skall taga en från fortifikationen: Kapten där 1885. 1897 styrelseledamot i Stockholms elektriska belyningsaktiebolag; styrelseledamot i försäkringsaktiebolaget Securitas; styrelseledamot i aktiebolaget Stockholms Parasiticida. 1898 styrelseledamot i aktiebolaget Förenade konstgjuterierna; styrelseledamot i aktiebolaget Böhmiska bryggeriet; styrelseledamot i fastighetsaktiebolaget Hotell Continental. Från sistnämnda befattning afgick han sedermera för att efter någon tid återkomma — jag har äfven denna siffra. 1899 styrelseledamot i hotell- och restaurationsaktiebolaget Continental; på nytt styrelseledamot i fastighetsaktiebolaget Hotell Continental. 1900 likvidator i sistnämnda bolag; styrelseledamot i Nya aktiebolaget Hotell Continental. 1901 styrelseledamot i försäkringsanstalten Brages förlagsaktiebolag; styrelsesuppleant i aktiebolaget Bankeberg-Finsjö; styrelseledamot i Bankeberg-Finsjö träsliperiaktiebolag. 1902 major vid fortifikationen och samma år styrelseledamot i aktiebolaget Bankeberg-Finsjö, där han förut varit suppleant; styrelseledamot i aktiebolaget Flemingsberg och styrelseledamot i fastighetsaktiebolaget Unitas.

Ja, herrarne hörde, att jag markerade, att två af dessa militärer under fjolåret afgått från sina tjänster. Det skedde vid den icke höga åldern af för den ena, nämligen generalfälttygmästaren, 53 år, och för den andre, artilleriöfversten, 50 år — så snart de således hade förvärfvat, den ene generalmajors och den andre öfverstes titel. Man kan knappt underlåta att göra den reflexionen, att före utnämningen till dessa befattningar borde dessa män hafva gjort sitt val emellan militärtjänsten och bolags-tjänsten.

Då vi nu hafva fått en ny krigsminister, skulle det ju också kunna tänkas, att vi finge ett nytt system på detta område. Det skulle säkerligen vara af stort värde för Riksdagens Andra Kammare, som ju inom en icke allt för aflägsen framtid går att bevilja anslag till officerarnes löner, att erfara, huruvida den nuvarande krigsministern är betänkt på att vidtaga några åtgärder för att stäfja de uppenbara missförhållandena på detta område. Om det är

Remiss af
statsverkspro-
positionen.

(Forts.)

några, som odeladt skulle ägna sig åt den militära tjänsten, så borde det väl vara män i så framskjutna befattningar som chefsposter för regementen eller i ännu mer framskjutna befattningar såsom chefer för hela vapenslag.

Det skulle vara väl, ifall här kunde vidtagas några åtgärder ifrån krigsstyrelsens sida, som vore tillfredsställande. I annat fall borde Riksdagen vara betänkt på att taga denna sak i allvarligt skärskådande. Och jag vill redan nu för sådant fall hemställa till statsutskottets bepröfvande, huruvida icke det äfven här ville försöka sätta en gräns. Det skulle väl kunna tänkas vara möjligt att vid beviljandet af anslag till officerarnes löner fogades ett villkor till de olika lönestaterna af innehåll, att åtminstone regementsofficerare på stat icke äga att innehafva aflönade tjänster eller aflönade uppdrag hos bolag. Detta är icke på sin plats. Det är ett förhållande, som man bör söka få ändradt.

Herr Pantzarhielm: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att med anledning af hvad herr Waldenström här yttrat få lämna några upplysningar, som möjligen kunna vara vägledande för bedömandet af den utaf honom berörda frågan.

Herr Waldenström förklarade, att det från kontrollmyndigheternas sida lades bestämda hinder i vägen för utfölvande af svagdricksbryggarnes verksamhet. Han sade vidare, att man har infört kontrollbestämmelser, som stå i strid med hvad lagen om maltdryckstillverkning innehåller, eller gå utöfver hvad denna kan lämna befogenhet till. Hvad nu beträffar de kontrollbestämmelser, som blifvit utfärdade dels af Kungl. Maj:t och dels af chefen för kontroll- och justeringsbyrån, sedan maltskattelagen blef af Riksdagen antagen och af Kungl. Maj:t sanktionerad, så stöda sig dessa utfärdade särskilda kontrollbestämmelser på den paragraf i lagförslaget, som lyder så: »Tillverkare ställe sig till efterrättelse hvad ordningsstadgan för bryggerierna innehåller om tillverkarens åligganden samt de föreskrifter, chefen för kontroll- och justeringsbyrån eller vederbörande kontrolltjänsteman i enlighet med denna förordning eller nämnda ordningsstadga meddelar». Detta innebär, synes mig, från Riksdagens sida en fullmakt in blanco för Kungl. Maj:t eller den det vederbör att utfärda särskilda kontrollbestämmelser med anledning af den nya maltskattelagen.

Vidare får jag fästa uppmärksamheten på, att i motiveringen till den kungl. propositionen om införandet af en maltskatt vid nästföregående års riksdag står på sidan 72 i fråga om skattefria bryggerier: »Afven i skattefritt bryggeri bör bryggjournal föras. De närmare bestämmelserna rörande denna äfvensom om anmälan af brygder, *profs tagande* och dylikt hafva sin rätta plats i en ordningsstadga för bryggerierna». Då Kungl. Maj:t framlade den maltskattelag, som sedan blef af Riksdagen antagen, har Kungl.

Maj:t alltså förbehållit sig att införa de kontrollbestämmelser, som kunde befinnas nödvändiga, i en ordningsstadga. De kontrollbestämmelser, som nu finnas, äro införda dels i en ordningsstadga, dels i särskilda bestämmelser, utfärdade af chefen för kontroll- och justeringsstyrelsen. Jag tror mig genom det sagda ha visat, att kontrollbestämmelserna ha på fullt lojalt och lagligt sätt tillkommit, och att ingen därvidlag på något sätt öferskridit sin befohgenhet.

Jag vill äfven yttra några ord med anledning särskildt af de klagomål, som af herr Waldenström anfördes. Herr Waldenström fäste sig vid de svårigheter, som svagdricksbryggarne hade med hänsyn till de s. k. brygdanmälningarna, och sade, att dessa skola göras 12 timmar på förhand. Det skulle ju kunna hända, att en bryggare oförmodadt behöfde brygga, och då skulle han ej hinna göra en sådan anmälan. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att i den paragraf, som föreskrifver en sådan brygdanmälan, står, att en bryggare kan göra anmälan för en följd af brygder, omfattande en tidrymd af intill 14 dagar. Det synes således, som om han där hade tillfälle att göra sin brygdanmälan mer omfattande. Jag vill äfven tillägga, att i praktiken möter det icke från kontrolltjänstemännens sida, så vidt jag har mig bekant, något slags hinder för bryggare, som anmält att han t. ex. vill brygga i morgon — på annan tid än den anmälda — att skicka bud till kontrolltjänstemannen och säga: »Jag har blifvit tvungen att ändra tiden för brygden. Jag vill brygga redan i dag». Ja, bor då kontrolltjänstemannen så pass nära, att han kan hinna iifinna sig, så kommer han alltid, och då möter det ej något hinder från hans sida, att brygden företages på annan tid än den anmälda.

Sedan fäste herr Waldenström sig vid att det var förbjudet för svagdricksbryggare att sälja vört. Ja, skälet till det förbudet finnes angifvet i den motivering, som anfördes af den kommitté, som utarbetade denna ordningsstadga. Där heter det: »Stadgan det att i skattefritt bryggeri vört icke må tillverkas för annat ändamål än för beredning af svagdricka är tillkommet för att förhindra det den af skattefritt malt framställda vörten blifver en handelsvara, som kan användas för att ersätta vört, hvilken skulle vara beredd af skattebelagdt malt». Det synes, som om denna bestämmelse skulle hafva fullt fog för sig, om man nämligen vill åstadkomma en effektiv kontroll.

Vidare fäste herr Waldenström sig vid, att i ordningsstadgan inskjutits angående profs tagande, att detta prof skulle tagas ur vörtpannan. Jag ber att få äfven i fråga om detta åberopa den motivering, som af kommitterade anförts för denna skärpta bestämmelse. Kommitterade säga: »Denna bestämmelse, att vörtens extrakthalt redan i vörtpannan skall vara så afpassad, att af densamma icke kan beredas maldryck, som enligt tillverkningsföordningen borde vara beredd af beskattadt malt, anse kommitte-

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

rade vara af stor betydelse för utöfvandet af någon slags kontroll vid de skattefria bryggerierna. Då ersättningen till tillsyningsman utan särskildt nådigt tillstånd icke må bestämmas till högre belopp än 20 kronor i månaden för hvarje bryggeri, kunna icke alltför stora anspråk ställas på tillsyningsmannen, utan synes därför kontrollen böra anordnas så, att densamma i görligaste mån underlättas. Skulle i bryggeri få förekomma färdigkokt vört med högre extrakthalt än 6 procent, så kunde den i tillverkningsförrådningen gjorda bestämmelsen, att vörten vid jästens tillsättning icke må äga högre extrakthalt än 6 procent, lätt blifva illusorisk, och det skulle knappast vara förenadt med vare sig svårighet eller risk för en svagdricksbryggare att bereda och försälja hvilka maltdrycker som helst». Det synes, som om denna skärpta bestämmelse här varit väl motiverad, och jag vill tillägga, särskildt hvad beträffar detta profs tagande, att det icke vällar tillverkaren någon slags svårighet. Det är ett besvär för tillsyningsmannen, men tillverkaren har ej någon olägenhet däraf. En följd af att prof tages i vörtpannan, blir ju, att icke starkare vört får från pannan pumpas upp till kylredskapen än sådan vört, som icke öfverstiger 6 procents extrakthalt. Då de flesta bryggerier arbeta med små pannor, så ansåg herr Waldenström, att detta skulle vålla ett ingrepp i deras rättigheter. Ja, det är onekligt, att det medför för dem ganska väsentliga svårigheter. Vid ett ordentligt bryggeri, som har en för liten panna att arbeta med, har det förut gått till på så sätt, att vid de 4—6 utmäsningar, som malten underkastas för att man så noggrannt som möjligt skall kunna taga ut extrakthalten, kokades det första afdraget för sig, och detta kunde hafva en extrakthalt af ända till 10 à 12 procent. Detta pumpades upp och kylades af. Sedan pumpades efter hand de allt svagare afdragen och, ifall kylskeppen — hvilket sällan är fallet — voro stora nog, blef blandningen sådan, att den, när den kom i jästkaren och jästen tillsattes, icke öfverskred 6 procent. Detta är ett förfaringssätt som, om det öfverallt tillämpades, väl endast i kontrollhänseende skulle kunna föra olägenheter med sig. Men, mina herrar, oaktadt herr Waldenström säger, att det är en sak som icke angår kontrolltjänstemännen — och däri har han ju i viss mån rätt — har man likväl äfven tagit hänsyn till den vara, som dessa svagdricksbryggare bereda. Några klagomål från de bättre svagdricksbryggerierna har jag emellertid ej förspört. Tvärtom äro de ganska nöjda, och allmänheten är ganska belåten med den dryck den får ifrån dem. Dessa svagdricksbryggare se till, att de få godt malt, och de hålla sin vört i pannan så stark som de tro sig om att kunna hålla den, till exempel 5 à 5 1/2 procent; de kunna sedan späda ut den så småningom med svagare afdrag, och få på detta sätt en maltdryck, som är både ganska maltstark — d. v. s. inom gränsen för det tillåtliga — och ganska välsmakande. Men huru går det till på de flesta småbryggerier,

sådana som förut bryggde utan att egentligen använda malt, utan blott sackarin och litet dåligt maltafall? Jo, det tillgår på det sättet, att när de hafva en för liten panna, brygga de i denna och koka stark vört, som de sedan pumpa upp i kylskeppen; därpå utspäda de detta med kallt vatten. Och jag har exempel på, att man härvidlag ej är så nogräknad, hvarifrån man tager detta vatten. På det viset få de en dryck, som på den tiden, då man fick tillsätta sackarin, hvilket är ett konserverande ämne, höll sig ganska bra och kunde gå i marknaden. Men då man nu ej får tillsätta sackarin och ej har något annat att sätta till, som gör att varan håller sig, blir svagdrickat på några timmar surt, en soppa som verkligen ej är värd att servera åt människor. Och jag tror icke, att det ligger i nykterhetsvännernas intresse att folk får så dåliga varor. Som sagdt, de bryggare — det är åtminstone min erfarenhet — som sköta sin sak väl och som ha insikt om, huru de skola bedrifva sitt yrke, reda sig nog, men de flesta af dem ha ej några tekniska kunskaper eller teoretiska insikter på svagdricksbrygdens område. För dem gick det bra, så länge de fingo använda sackarin, men nu har det uppstått väsentliga svårigheter för dem.

Nu sade herr Waldenström, att till följd af dessa kontrollbestämmelser är det många svagdricksbryggare, som lagt ned sin rörelse. Jag undrar, om herr Waldenström härvidlag är väl underlättad. Äfven jag har exempel på svagdricksbryggerier, som blifvit nedlagda, bland annat ett häromdagen i Flen. Men skälet till att dessa ha blifvit nedlagda, är det, att desamma i regel ha under den tid, de bryggde denna sackarinsoppa, egentligen lefvat på öltappning och haft denna vid sidan af svagdricksbrygden och skött dessa bägge grenar gemensamt. Nu är den saken förbjuden, så att de ha att välja mellan att sluta antingen med öltappningen eller med svagdricksbrygningen. En del har anmält sig icke vilja fortsätta med svagdricksbrygd utan uteslutande vilja ägna sig åt öltappning, och denna del har då fortsatt därmed, andra däremot ha slutat med öltappningen och anmält, att de ämna tillverka svagdricka. Detta ha de äfven gjort en kort tid, men man fann snart, att deras svagdricka var dåligt, och därför fingo de ej någon afsättning därför. De slutade då med svagdricksbrygden för att återgå till öltappning. Så är förhållandet, för att taga ett exempel, med detta bryggeri i Flen, som öfvergått till öltappning och ölförsäljning för ett bryggeri i Eskilstuna. Skälet, hvarför svagdricksbryggerierna på flera ställen blifvit nedlagda, är således efter min erfarenhet icke de skärpta kontrollbestämmelserna, utan den omständigheten att handeln med öl lönar sig bättre än att tillverka svagdricka.

Vidare berörde herr Waldenström sockerfrågan, och herr Waldenström uppläste därvid ur Riksdagens skrifvelse en mening, af hvilken enligt *hans* uppfattning tydligt framgick, att Riksdagens

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)*

Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

mening varit, att socker skulle få användas. Jag tror, att i fall herr Waldenström läst upp äfven den i sammanhang med den af honom citerade punkten stående meningen, skulle han icke ha gjort sig skyldig till det misstaget. Här står nämligen i Riksdagens skrifvelse: »Anledningen härtill» — till hvad herr Waldenström läste upp — »likasom till Riksdagens nyss omförmälda beslut att undantaga socker från de ämnen, som ej må finnas i skattefritt bryggeri, har varit, att då åtskilliga bryggerier tillverka, utom maldrycker, äfven läskedrycker, stadgandet att socker ej må finnas i bryggeri ansetts hinderligt för tillverkningen af läskedrycker, hvartill socker måste användas». Således säger Riksdagen här icke ett ord om att socker skulle få användas vid svagdrickstillverkningen, utan Riksdagen säger, att socker kan få *finnas* i svagdricksbryggerierna i och för läskedryckstillverkning. Hvad sockerfrågan angår, finnes därom ingenting bestämdt, och kontrolltjänstemännen ha ännu icke fått någon ledning för, huru de skola bedöma denna fråga. Den kan ju anses vara sväfvande ännu så länge. Men det må tillåtas mig säga, att om en ordentlig svagdricksbryggare lägger socker i sitt svagdricka, är det ju ingenting ondt med det. Men om det går så, att sockret blir tillåtet, tro icke herrarne då, att förhållandet blir ungefär detsamma som förut, från sockret kommer man till sirupen och ifrån denna till melassen, där sådan finnes att tillgå, och så brygger man återigen ett dricka, som icke är människovärdigt. I Kungl. Maj:ts förslag till malt-skattelag förra året står, att i svagdricksbryggerier, såsom varande icke skattepliktiga, skulle få användas maltsurrogat, men på motionärs framställning hemställde utskottet, att för skattefritt bryggeri, skulle, i fråga om maltsurrogat, gälla samma bestämmelser som för skattepliktigt bryggeri, därför att, som man sade, det ligger i jordbrukets intresse att få försälja spannmål till malt, hvilket icke skulle kunna ske i så stor utsträckning, om man finge använda surrogat för malt. Detta var motionärens motivering, men det var äfven andra skäl, som gjorde, att hans åsikt gick igenom.

Enligt det första förslaget från utskottet skulle socker icke få finnas i bryggerier, emedan det skulle vara ett maltsurrogat. Riksdagen ändrade detta, och anledningen därtill angifver Riksdagen tydligt i sin skrifvelse, nämligen att socker behöfves för läskedryckstillverkningen, och sådan tillverkning förekommer i många bryggerier. Jag kan således icke säga, att den slutledning, som herr Waldenström drog, var korrekt.

Vidare talade herr Waldenström om rågmalt och annan malt. Ja, det kan icke nekas till, att det är beklagligt, att icke i malt-skattelagen kommit att inflyta en definition på hvad som skall förstås med malt. Tills emellertid eu ändring härutinnan ägt rum, måste man låta sig åtnöja med den tolkning, som högsta kontrollmyndigheten gifver åt ordet malt, och man får tills vidare finna

sig i, att de af denna myndighet utfärdade kontrollbestämmelserna förblifva gällande. Jag vet speciellt, att nykterhetsvänner på ett enligt mitt förmenande icke fullt korrekt sätt uppmanat svagdricksbryggare att bryta mot denna bestämmelse och använda rågmalt, ty — har det sagts — bryggarna kunna aldrig blifva fast för det. Ja, så länge icke någon bestämmelse i detta afseende varit utfärdad, kan det ju hända, att de icke kunnat blifva fast, men till följd af 11 § maltskattelagen, i kraft af hvilken den högsta kontrollmyndigheten sagt: »Ni får icke använda rågmalt» — tills den blifvit upphäfd, får svagdricksbryggare icke använda rågmalt; gör han det och blir anmäld, blir han gifvetvis fast, ty han är skyldig att efterleva de af den högsta kontrollmyndigheten utfärdade bestämmelser, så länge de äro gällande.

Om herrarne vilja ha en ändring härvidlag, böra herrarne, synes det mig, söka i motionsväg åstadkomma en sådan, och icke, som någon af herrarna gjort, uppmana bryggarna att motsätta sig de kontrollbestämmelser, som finnas och äro gällande, ty herrarne göra icke därmed bryggarna någon tjänst och icke någon annan människa heller.

Det är detta, som jag, från kontrollsynpunkt, har velat upplysningsvis nämna med anledning af hvad herr Waldenström här yttrat. Jar har för min del icke haft några klagomål från de bättre bryggerierna inom mitt distrikt, och där finnes likväl öfver 50 svagdricksbryggerier. Klagomålen och svårigheterna komma från småbryggerierna, som knappast äro inrättade till bryggerier; dessa ha det mycket illa ställt för sig och tillverka i regeln en vara, som icke har rätt att kallas maldryck eller att som sådan utbjudas till allmänheten. Dessa småbryggare ha dålig malt, de taga endast en ringa kvantitet däraf och denna utlakas så mycket som möjligt. Profvet visar i allmänhet icke öfver $2\frac{1}{2}$ à 3 procent extrakthalt, då däremot motsvarande siffra för de bättre svagdricksbryggerierna är 5, $5\frac{1}{2}$, ja, tangerar gränsen, som är 6, hvilket alltid innebär den faran, att man kan få större alkoholhalt än som är tillåtet. Användandet af socker innebär också en viss risk för att alkoholhalten skall blifva för stor. Därigenom att sockret kommer i jäsningsalstras alkohol, och det kan då lätt bli för mycket sådan, så att den fastställda gränsen öfverskrides, hvilket skulle blifva till skada för tillverkaren. Jag tror att vid användning af socker vid svagdricksbrygd är den största försiktighet af nöden, därest man ej skall misslyckas.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Virgin: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet endast för att lämna några upplysningar samt för att förebygga några missförstånd, som måhända skulle kunna uppstå på grund af ett par anföranden, som nu hållits här i kammaren.

Till att börja med har den ärde talaren på hallandsbänken

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*

(Forts.)

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

framhållit åtskilliga missförhållanden, som enligt hans åsikt skulle vara till finnandes inom landtförsvarsdepartementet eller i fråga om fjärde hufvudtiteln. Särskildt har den ärade talaren påstått, att det skulle förefinnas en brist på gevär, så att, om så olyckligt skulle blifva, att vår armé måste gå i fält, skulle icke infanteriet hafva tillräckligt med vapen för att kunna utföra sin roll i striden. Detta skulle bero därpå, att gevärsfaktoriet vore efter med afseende å gevärstillverkningen. Det vore således stor anledning att befara, att man icke skulle kunna ifrån gevärsfaktoriet få det antal gevär, som man beräknat och som skulle behövas. Denna uppfattning synes mig bero på något förbiseende af den ärade talaren, ty förhållandet är det, att vid innevarande års slut kommer antalet vid gevärsfaktoriet tillverkade gevär och karbiner att med icke mer än fem tusen understiga det antal, hvartill anslag blifvit af Riksdagen anvisade. Det är visserligen sant, att därtill komma 15,000 gevär, för hvilka kostnaden blifvit besparad, men det beror därpå, att gevärsfaktoriet tillverkat i rundt tal 15,000 vapen till våra skytteföreningar och för flottan, således för direkta försvarsändamål. Däraf måste man draga den slutsatsen, att gevärsfaktoriet har gjort hvad man beräknat, att det skulle göra, fastän den ström af vapen, som kommit därifrån, till någon del råkat ledas in i andra fåror än de ursprungligen tillämnade. Denna ström går dock i en sådan riktning, att hvartenda vapen, som vid gevärsfaktoriet tillverkats, kommer försvaret tillgodo, om också andra grenar af detsamma än man från början afsett. Att det härvidlag uppstått en besparing, så stor, att man kan utan något nytt anslag äfven under år 1905 fortsätta tillverkningen på samma sätt som förut, beror dels på den omständigheten, att 15,000 gevär blifvit tillverkade för nyss anförda ändamål och att ersättning influtit för desamma, dels ock därpå att själfva tillverkningskostnaderna under senare tider blifvit i hög grad nedbringade, hvilket senare endast torde vara glädjande. Själfva tillverkningsmetoden har blifvit bättre, arbetarne ha med tiden blifvit mera vana och därför kunnat producera mera än förut, och oakadt det varit ackordsarbete och aflöningarna nedsatts i den mån, som arbetsskickligheten ökats, ha dock arbetarnes inkomster per dag icke oansenligt stigit, under det att på samma gång själfva arbetskostnaderna för tillverkningen af gevären minskats. Dessa båda omständigheter — försäljningen åt andra håll af 15,000 vapen samt nedbringandet af tillverkningskostnaderna — ha således möjliggjort den besparing, som nu sätter gevärsfaktoriet i stånd att hela nästa år kunna fortfara att arbeta, utan att något särskildt anslag behöfves.

Hvad beträffar en annan fråga, som den ärade talaren berörde, nämligen frågan om infanteriets ammunition, yttrade den ärade talaren, att 30 millioner patroner icke vore på långt när tillräckligt, och däri har han naturligtvis fullkomligt rätt. Vårt mobili-

seringsbehof af patroner utgör icke 30 millioner, utan denna siffra angifver det antal patroner, hvartill 1900 års Riksdag beviljade anslag — totalsummans storlek minnes jag icke för ögonblicket — det är så många siffror, att man icke kan ha dem alla i hufvudet — men den torde uppgå till minst 50 millioner. Den ärade talaren beräknade behofvet af patroner till 130 millioner, och han kom till detta resultat genom en mycket enkel räkneoperation, som kallas för reguladetri. Han sade, att i boerkriget funnos så och så många boer, som voro i fält, och de hade förbrukat ungefär 2,000 patroner per man. Jag vill emellertid erinra därom, att de för att förbruka en sådan mängd ammunition höllo på i $2\frac{1}{2}$ år, och vi få väl litet hvar hoppas, att Sverige aldrig kommer i något krig, som räcker i $2\frac{1}{2}$ år. Under sådana förhållanden som under boerkriget går det åt mycken ammunition, men då har man naturligtvis också tid att i någon mån tillverka ersättning för den ammunition, som förbrukats. Jag tror således icke, att det går för sig att räkna på det sätt, som den ärade talaren gjort, utan jag tror, att man kan försäkra, att vi ha ammunition till våra nu befintliga gevär, så snart det af Riksdagen för detta ändamål beviljade anslaget blifvit användt.

Den oro, som utan tvifvel skulle kunna uppstå på grund af de här gjorda anmärkningarna om gevärens och ammunitionens otillräcklighet, tror jag alltså, att jag vågar försöka lugna.

Vidare talade den ärade talaren om arméförvaltningen och dess brister. Arméförvaltningen är ju, som hvar man vet, ett ämbetsverk, och som alla ämbetsverk har den naturligtvis sina fel. Arméförvaltningen har nu varit utsatt för några anmärkingar af föregående års statsrevision. Den väsentligaste eller den mest omfattande af dessa anmärkingar torde väl vara den, att revisionsarbetet inom arméförvaltningen icke medhunnits, utan att räkenskaperna delvis därifrån gått oreviderade in till kammarrätten. Detta är en beklaglig sanning, men det beror helt enkelt på bristande arbetskrafter. Arméförvaltningen organiserades, som säkerligen många här i kammaren känna till, år 1881, och denna organisation var redan då skäligen bristfällig. Sedan dess ha, som hvar och en mycket lätt inser, ärendena inom arméförvaltningen, jag vill icke säga ökats, utan mångdubblats. För att belysa detta vill jag blott erinra om, att anslagen på fjärde hufvudtiteln under de 22 år, som sedan den tiden förflutit, blifvit, jag kan säga, tredubblade, och att därmed också följt ett högst betydligt ökat arbete för det penningförvaltande verket. ligger ju i öppen dag. Man torde icke utan att vara orättvis kunna allt för mycket klandra ett ämbetsverk, som, från början sparsamt organiseradt, under dessa 22 år förblifvit oförändradt trots den otroliga utveckling, som under tiden ägt rum på alla områden. icke minst i fråga om försvaret — vi ha ju under dessa år bland annat haft två organisationer af hären — eller mot detsamma framkasta allt för

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)*

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*

(Forts.)

hårda anklagelser, för att det icke kan i den dag som i dag är lika väl som för 22 år sedan reda upp den arbetsbörda, som blifvit lagd på dess skuldror.

Hvad för öfrigt angår den ärade talarens anmärkning, att det icke skulle finnas samarbete mellan de olika departementen inom arméförvaltningen, vill jag bestrida denna anmärknings riktighet. Jag har själf i åtskilliga år varit tjänstgörande i arméförvaltningen, och det vet jag, att så snart ett ärende rörde något annat departement än det, hvartill det blifvit hänvisadt, förekom alltid samarbete mellan de olika departementen; det var gemensamma sammanträden och dylikt. Man kan därför icke med fog lägga arméförvaltningen till last, att icke dess olika departement samarbete.

En annan ärad talare midt emot här på stockholmsbänken har gjort vissa erinringar angående uttagande af värnpliktiga till kavalleriet och i viss mån äfven till artilleriet. Jag torde icke behöfva erinra den ärade talaren, som känner till dessa förhållanden lika väl som jag, att det blifvit lagdt i Kungl. Maj:ts hand att vid uttagande af de värnpliktige fördela dem på de olika vapnen på sådant sätt, att mobiliseringsbehovet blir så väl tillgodosedt som möjligt. Så vidt jag kan fatta, har detta alltjämt varit Kungl. Maj:ts rättighet, och därmed också Kungl. Maj:ts skyldighet. På grund däraf är antalet värnpliktige, som uttagas till specialvapnen, olika stort för hvarje år, i det att jämkningar vidtagas allt efter det behof, som härvidlag förefinnes. Hvad den ärade talaren erinrade om den bristande öfverensstämmelsen mellan det beräknade antalet och det uttagna antalet, är sannt och obestriddigt. Jag vill blott framhålla, att dessa beräkningar äro gjorda långt förut — bortåt två år tidigare — och det ligger ofta nog i en beräknings natur, att den icke kan följas alldeles till siffran, utan att vissa jämkningar måste vidtagas.

Förutom denna anmärkning om bristande öfverensstämmelse mellan det beräknade och det verkliga uttagna antalet värnpliktige gjorde den ärade talaren äfven en annan erinran, nämligen att genom ett dylikt uttagande af flera värnpliktige till kavalleriet skulle staten åsamkas en ökad kostnad. Denna den ärade talarens uppfattning mätte helt och hållet bero på något förbiseende. Summan af uttagna värnpliktige bestämmes icke af Kungl. Maj:t eller för öfrigt af någon människa, utan den bestämmes af tillgången, af årsklassens storlek. Årsklasserna ha en viss gifven storlek; ifrån dessa årskullar afgår på grund af särskilda anledningar ett visst antal män och resten tages ut till krigstjänst. Sedan fördelas de, som sålunda blifvit uttagna, på de olika vapnen, och jag kan icke finna, att det sätt, hvarpå denna fördelning sker, skall kunna vålla någon nämnvärd förändring i kostnaderna för de värnpliktiges utbildning.

Vidare påpekade den ärade talaren missförhållanden, som

skulle äga rum i det afseende, att officerare vid sidan om sin tjänst hade andra aflönade befattningar. Det är alldeles klart, att jag är fullkomligt ense med den ärade talaren därom, att det bästa vore, om hvar och en skötte sin tjänst, och endast sin tjänst. Men ett oundgängligt villkor, för att detta skall kunna genomföras öfverallt, är att hvar och en har en anständig bärgning af sin tjänst och af densamma full sysselsättning. Hvad den första delen angår — den anständiga bärgningen — är jag den förste att erkänna, att Riksdagen med stor frikostighet under de senare åren gjort mycket för att möjliggöra en anständig bärgning för officerskåren, så att därom är ju ingenting vidare att orda. Hvad åter beträffar det, att officerarne ha full sysselsättning af sin tjänst, är därmed icke fullt lika väl beställt, ty det är allom bekant, att en ganska stor del eller, rätteligen sagdt, den största delen af vår armé är så organiserad, att officerarne icke äro sysselsatta mer än på sin höjd halfva året och många af de högre officerarne icke ens så lång tid. Men icke kan det väl vara någons mening, att man skall tvinga en person till sysslolöshet. Jag vill minnas, att jag hört talas om: »Fåfång gå lärer mycket ondt», och icke kan det väl vara riktigt, att man tvingar en människa att vara sysslolös. Så länge därför den nuvarande organisationen består, måste man, synes det mig, tillåta officerarne att ha sysselsättning utom tjänsten. Är sedan denna sysselsättning förenad med inkomst, kan man väl icke därför främtaga officeren en sådan syssla, som han sköter på de tider, då han icke är upptagen af sin tjänstgöring; dock det är alldeles klart, att det första villkoret, för att en person skall få syssla med någonting annat, är, att han i främsta rummet och fullständigt uppfyller de fordringar, som man har rätt att ställa på honom i hans tjänst.

Likaledes är jag ense med den ärade talaren däri, att sysselsättning på områden utom tjänsten bör allraminst förekomma i fråga om personer i de mera fordrande beställningarna, såsom chefer för regementen eller ännu högre officerare. Att detta äfven är allmänt insedt, därpå har den ärade talaren själf lämnat de bästa bevis. Två af de chefer, som han omnämnde, hade småningom fått allt flera enskilda uppdrag, och det var säkerligen också på grund däraf, som de lämnade sina beställningar i statens tjänst. De ha därigenom erkänt, att de fått för mycket att göra. Tidigare hade visserligen de båda äsyftade cheferna, som det tyckes, ganska många befattningar såsom styrelseledamöter och styrelsesuppleanter i vissa bolag af mer eller mindre storartad beskaffenhet, men det finnes säkerligen — jag har ingen personlig erfarenhet härvidlag, men jag tror, att så är — många uppdrag att vara styrelseledamot och i synnerhet att vara styrelsesuppleant, som icke äro så ansträngande; det förekommer kanske ett eller annat styrelsesammanträde i månaden, och det tror jag att en med vanlig arbets-

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

Remiss af statsverkspropositionen. förmåga utrustad person kan stå ut med, utan att det behöfver inkräkta på hans öfriga åligganden.

(Forts.)

Vidare vill jag ytterligare betona, att det naturligtvis är min mening att, såvidt jag kan, verka för att personer icke på några villkor få inneha befattningar, som hindra dem från att fullständigt och till vederbörlig belåtenhet utföra sina skyldigheter som militärer.

Det är naturligtvis detta, som de i främsta rummet måste göra, och där det visar sig, att en befattning inkräktar på arbetsförmågan och arbetslusten i fråga om en militärs eget ämbete, vill jag hoppas, att en förändring skall kunna åstadkommas så snart som möjligt.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att vid remissen af statsverkspropositionen yttra några ord rörande den del af sjätte hufvudtiteln, som berör järnvägsstyrelsens stat.

Det framgår af denna hufvudtitel, att stora inköp af järnvägsskenor förestå. Redan skenutbytet på bandelarne Stockholm—Malmö och Katrineholm--Göteborg går till ett belopp, som, om man begagnar den beräkning, som återfinnes i den kungl. propositionen, så vida jag icke missräknat mig, uppgår till öfver en million kronor. Dessutom förmodar jag, att skeninköpen ännu icke äro helt och hållet verkställda åtminstone för Bohuslänsbanans ofullbordade del och fortsättningen af stambanan norr om Morjärv. Som sagdt, det gäller stora inköp af järnvägsskenor.

Jag har nu begärt ordet för att fästa statsutskottets uppmärksamhet därpå, att, om man förfar på ett annat sätt än hittills, det förefinnes en möjlighet, att skeninköpen eller rälsinköpen skulle kunna ske till billigare pris. Såsom herrarne torde hafva sig bekant, framställes det stål, som användes för tillverkning af järnvägsskenor på två olika sätt, nämligen dels genom en metod, som kallas den sura, och dels genom den s. k. basiska metoden. Med afseende på hvad jag här ämnar yttra, är det nog att veta, att i fråga om fosforfattig malm måste vid förädling användas den s. k. sura metoden, medan den basiska metoden användes för fosforrik malm. Den s. k. basiska metoden är ej äldre än sedan år 1879, och såsom allt nytt har den mött motstånd och misstro. Det är ju en naturlig sak, att de, som redan ligga inne i marknaden med en viss tillverkning, försöka att hindra en ny uppfinning och de fabrikat, som af denna uppfinning blifva en följd, särskildt om dessa ställa sig billigare än de, som tillverkats enligt den äldre metoden. Emellertid har trots detta det slags järnvägsskenor, som äro tillverkade af stål, åstadkommet på basisk väg, lyckats vinna en mycket stor marknad. Men här i landet har man ställt sig alldeles afvisande gent emot dessa skenor, oaktadt jag på grund af offerter, inlämnade i kungl. järnvägs-

styrelsen, och af hvilka jag erhållit del genom vidimerade afskrifter, vet, att ifrågavarande räler kunna levereras till afsevärdt billigare pris än de, som framställts efter den sura metoden. Ser man däremot på utlandet, så finner man, att i synnerhet i Tyskland och Amerika de basiska järnvägsskenorna vunnit ett mycket stort insteg. Och då man i dessa länder med deras stora tåghastighet och säkerligen tunga rullande materiel kan använda nämnda slags skenor, har jag trott, att det skulle vara lämpligt, om man åtminstone *sökte bringa till stånd en undersökning af frågan här i landet.* Vi ha för öfrigt erfarenhet på närmare håll än i Tyskland och Amerika.

I Danmark ha enligt meddelande, som kommit mig tillhanda, inköpts från en enda firma — om uppköp gjorts äfven på andra håll, kan jag ej säga — omkring 100,000 tons räler, framställda efter den basiska metoden. Om man begagnar den i statsverkspropositionen gifna beräkningsgrund, kommer man till det resultat, att 100,000 tons räler skulle räcka till 120 mil järnväg. Och då denna kvantitet användts i Danmark under de sista tio åren, kan man förstå, att större delen af de järnvägsskenor, som inköpts, varit af den af mig omnämnda sorten. Äfven i Norge har man använt af denna sort, omkring 30,000 tons åtminstone. Och till och med i Sverige finnes det enskilda banor, som ha använt däraf, nämligen Hernösand—Sollefteå järnväg och Varberg—Borås järnväg.

Nu är det en känd sak, att hvad som afhållit järnvägsstyrelsen från att i detta fall använda det billigare materialet varit hänsyn till trafiksäkerheten. Och detta är ju en hänsyn, som man måste i alla afseenden respektera. Det kan emellertid vara af något intresse, då jag bragt denna fråga på tal, att för kammarens ledamöter redogöra för hvad en person, som på detta område har mycket stor erfarenhet, yttrat om styrkan hos respektive sura eller basiska räler. Jag har för detta ändamål hit medtagit ett utdrag af den engelska tidskriften »*The Engineer*», en engelsk factidskrift, där vice ordföranden i ett mycket stort engelskt bolag, som använder en stor mängd basiska räler, har lämnat ett meddelande om huru saken har ställt sig på hans järnväg. Jag skall icke läsa upp det utan endast lämna en kort redogörelse därför. Han säger, att på den järnväg, han representerar, nedlagts 230,000 tons basiska räler och 121,952 tons sura räler; han har sålunda erfarenhet på bägge hållen. Han offentliggör vidare en statistik öfver skenbrott, som å järnvägen förekommit. Och denna statistik visar, att under de sex åren 1894—96 inträffat ett skenbrott på 757 tons sura räler mot ett skenbrott på 3,706 tons basiska räler. Det skulle sålunda göra en brusten basisk räl på fem brustna sura räler. Han medgifver, att de sura rälerna voro cirka en half gång äldre, men tillägger, att enligt en annan statistik, som han äfven offentliggör — aftryck finnes här för den,

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

som vill taga del däraf — åldern icke synes i väsentlig mån beröra skenornas sprängning. Jag föreställer mig, att detta beror därpå, att skenor kasseras och utbytas, redan innan de blifvit så gamla, att de springa sönder på grund af för långvarigt bruk.

Nu kan man fråga: hvad skulle vi spara genom att öfvergå från den ena sorten till den andra?

Med ledning af dels till järnvägsstyrelsen lämnade offerter och dels där, icke sådana offerter stått till buds, i marknaden gällande pris för basiska räler vid den tid, då järnvägsstyrelsen infordrat anbud på sura räler, har jag sökt räkna ut hvad man skulle hafva sparat under åren 1901, 1902 och 1903 och därvid kommit till det icke obetydliga beloppet af öfver 650,000 kronor. Till belysande af prisskillnaden vill jag nämna, att järnvägsstyrelsen den 12 augusti förra året erhöi offert på sura räler till 100 kronor för 1,000 kilogram och på basiska till 80 kronor för 1,000 kilogram; således voro de senare en femtedel billigare. Järnvägsstyrelsen köpte icke då, därför att marknaden var i fallande. Men styrelsen köpte en kort tid därefter sura räler till ett pris af kronor 94: 85 och 93: 85 för 1,000 kilogram. Jag vill härmed hafva sagt, att det härvidlag rör sig om ganska betydande siffror. Och man behöfver icke utgå från en så hög prisskillnad, som gjorde sig gällande den 12 augusti 1903. Ty om jag tänker mig denna skillnad utgöra tio procent i stället för, som då var fallet, tjugu procent, så skulle man dock vid inköp af de skenor, som äro behöfliga för omläggning af linjerna Stockholm—Malmö och Katrineholm—Göteborg, göra en besparing af 100,000 kronor.

Med hvad jag anfört har jag gifvetvis, såsom jag redan antyddt, icke velat klandra järnvägsstyrelsen, därför att den iakttagit stor försiktighet vid sina inköp af järnvägsskenor. Ty allmänhetens och trafikens säkerhet måste gifvetvis ställas i första rummet och prisförhållandena i det andra. Men hvad jag vågar påstå är, att saken är värd en *opartisk undersökning, en grundlig och snabb undersökning.*

Det är ju så i dessa tider, att ökade utgifter förekomma på alla områden. Och man bör då på statens ämbetsmän kunna ställa den fordran, att de söka, där möjlighet finnes, göra besparingar.

Det är emellertid så — jag vill framhålla detta, innan jag slutar — att denna fråga har en annan sida och säkerligen en viktigare sida. Det är nämligen, som herrarne torde ha sig bekant, så, att järnmalmen i största delen af de svenska grufvorna, åtminstone i Norrbotten, är af den beskaffenhet, att den för framställning af stål måste behandlas efter den basiska metoden. Är det nu så, att järnvägsstyrelsen, som är en så stor konsument af ifrågavarande varor, ställer sig afvisande gent emot denna metod, har styrelsen också därmed försvårat uppdrifningen af järnhandteringen här i landet. Då jag får erkänna, att jag ingalunda är fackman på detta område, har jag satt mig i förbindelse

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*

(Forts.)

med en man, som på området har större erfarenhet än de flesta i vårt land. Han skrifver, bland annat, följande: »Frågan är onekligen af stor vikt, ty om man skall kunna tillverka landets eget behof af räler inom egna gränser, så måste den basiska metoden tillgripas, annars blifva rälerna för dyra.»

Vi se sålunda, att en fackman på detta område, en man som arbetat inom detsamma i många år, fullt erkänner vikten af att en undersökning i berörda afseende kommer till stånd. Det är härvidlag icke fråga allenast om järnvägsskenor, utan öfver hufvud om tillverkning af svenskt järn och stål. För några år sedan, då järnvägsstyrelsen behöfde ett antal vagnar för malmtransport, åtog sig ett svenskt bruk leveransen. Men då järnvägsstyrelsen underkände material framställt på basisk väg, måste vederbörande anskaffa stål, tillverkad efter den sura metoden, och gjorde därigenom en rätt afsevärd förlust. Denna uppgift har jag i andra hand. Skulle jag emellertid misstaga mig, har jag förmanen, att chefen för statens järnvägar är närvarande, hvilken i så fall kan göra vederbörlig rättelse.

Såsom ett ovederlagdt och ovederläggigt faktum kvarstar i alla händelser, att vår svenska järnmalm är till större delen af sådan beskaffenhet, att, om icke stål framställt på basisk väg duger, vi ha att motse en ganska mörk ställning för den svenska järnhandteringen, och därför är det af största vikt, att en undersökning kommer till stånd.

Jag har, herr talman, velat framhålla dessa förhållanden nu, då vi till statsutskottet remittera statsverkspropositionen. Jag hoppas, att statsutskottet, hvars ledamöter särskildt ifrån denna kammare gjort sig kända för sparsamhet med statens medel, möjligen i motiveringen skulle kunna uttala sig för en undersökning, sådan som den jag här förordat. Det är, som nämnt, icke blott en sparsamhetsfråga, utan en fråga, som har synnerligen stor nationalekonomisk betydelse.

Herr Lindgren i Örebro: Herr talman, mina herrar! En föregående ärad talare, herr Waldenström, har bragt revaccinationsfrågan på tal. Jag är honom mycket tacksam därför och ber att få tillägga några ord till hvad han yttrade.

Då man hör, att medicinalstyrelsen bedt Kungl. Maj:t utfärda bestämmelse därom, att alla värnpliktige skola revaccineras, oafsedt om de förut vaccinerats eller icke och till och med om de haft naturliga koppor, så kan man icke annat än förvånas på det allra högsta, och man måste fråga sig, hvad det är som har inträffat, eftersom ett sådant allvarsamt förslag kan komma i fråga. Mig veterligt har icke någon smittkopps-epidemi ägt rum i vårt land under flera tiotal år. Och jag vet icke om, att någon nyligen dött i smittkoppor. Alltså finnes det icke någon anledning att utfärda sådana här tvångsbestämmelser. Under förra årets riksdag

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

framkom ett förslag med begäran om ökning af anslaget till revaccination af värnpliktige med 4,500 kronor. Andra Kammaren — vill jag minnas — sade nej till förslaget, men den Första antog detsamma, och det gick igenom vid gemensam votering. Är det då för att få slut på detta anslag, som man måste införa tvångsrevaccinering af värnpliktige? Man kan väl använda penningarna bättre, så mycket mer som kostnaderna för vårt försvar äro så oroväckande höga. Men äfven om vi icke tänka på sparsamhet härvidlag, utan mycket väl kunna bära de med saken förenade utgifterna, så är det dock en sak, som jag måste påpeka, nämligen faran af att utsätta våra unga och kraftiga beväringssynglingar för de fördärflika verkningar, som kunna uppstå vid en vaccination. Det är ju allmänt känt, huru farlig och riskabel vaccineringen är, och vi hafva icke någon rättighet att utsätta våra unga män för en dylik fara. I bästa fall skulle vaccineringen af de värnpliktige medföra endast den verkan, att de vaccinerade blifva febersjuka under flera dagar, och under denna tid måste befrias från alla vapenöfningar, hvilket kan blifva omkring tio dagar, om vaccineringen måste göras om igen. Det kan ju till och med tänkas, att vaccineringen företages tre gånger, och i så fall blir den vaccinerade under cirka femton dagars tid olämplig för vapenöfningar, en lång och dyrbar tid att så onödigtvis förspillas. Men icke nog med detta. I värsta fall kunna genom vaccineringen sjukdomar grundläggas, som vara hela lifvet igenom. Hvem bär i så fall ansvaret för dessa sjukdomar? Ifall nu en lag om tvångsrevaccinering möjligen skulle komma till stånd -- något som jag dock hoppas icke kommer att ske — så föreställer jag mig, att åtskilliga af våra unge män skola vara så förståndiga, att de vilja och våga säga nej till revaccineringsens företagande. Hvad komme då att inträffa? Jo, naturligtvis skulle de vågrande straffas på alla enligt krigslagarna tillåtliga sätt, med arrest, böter eller fängelse. Detta skulle således blifva följden för alla dem, som icke ville underkasta sig en farlig operation på sin egen friska kropp. Och hvad skulle detta i sin ordning medföra för en verkan? Jo, måhända skulle ytterligare åtskilliga af våra unge män komma att emigrera. Ätminstone skulle väl jag om möjligt göra det, om jag vore i värnpliktsåldern och någon komme för att sätta knifven — om ej på min strupe — så dock på min arm. Hellre skulle jag väl söka fly ur landet än tillåta något sådant. Man bör väl äga bestämmanderätt öfver sin egen kropp, åtminstone så länge den är frisk.

Vi veta, att värnpliktstiden är lång och mycket betungande. Under förra riksdagen förelåg ett förslag om att med några öre om dagen öka aflöningen åt de värnpliktige, för att därigenom gifva dem en uppmuntran. Jag vill minnas, att Andra Kammaren sade ja till detta förslag, men Första Kammaren nej, och att förslaget föll vid den gemensamma voteringen. Skall beväringen i

stället för ökad dagaflöning få obehaget af tvångsrevaccinering och i följd däraf kanske komma hem från mötet med en för hela lifvet sjuklig kropp? Det har ju sagts — och det med rätta — att man borde söka minska emigrationen genom att bereda egna treffliga hem åt vårt folk i dess eget land. Men detta förslag om tvångsrevaccinering för de värnpliktige synes mig icke vara ägnadt att bereda någon trefnad. Man har ju till och med ifrågasatt, att man med flottans fartyg kostnadsfritt skulle hämta tillbaka utvandrade, som önska återvända. Må vi taga bort onödiga tvång och må vi åtminstone få äga själfbestämmanderätt öfver vår egen friska kropp.

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

Herr Wawrinsky i Saltsjöbaden: Den förste ärade talaren under denna debatt har, gentemot medicinalstyrelsen, uttalat några ord, hvilka, om jag fattat honom rätt, skulle innebära klander för en åtgärd, som styrelsen vidtagit. Så vidt jag kan förstå, var den underförstådda meningen i hans yttrande den, att styrelsen skulle gått öfver sin befogenhet, då den till chefen för landtförsvarsdepartementet inlämnat ett förslag till föreskrifter rörande revaccinering af värnpliktige. För min del är jag öfvertygad om, att den ärade talaren, om han blott, innan han yttrade sig, genomgått hvad som under fjolårets riksdag förekom i denna fråga och särskildt om han genomläst statsverkspropositionen rörande den delen, han icke skulle yttrat sig så, som han gjorde. Då jag nu går att bemöta hans anförande, skall jag icke blifva mångordig, utan endast inskränka mig till att med några få ord rekapitulera hvad som under förra året förekom i revaccinationsfrågan.

Uti punkt 6 under sjätte hufvudtiteln af 1903 års statsverksproposition meddelar herr statsrådet och chefen för civildepartementet, att medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 16 december 1901 gjort framställning om revaccinering af värnpliktige. Styrelsen hade därvid först framhållit, att ända sedan 1849 och alltjämt därefter vaccination varit obligatorisk för hvarje rekryt inom indelta armén, i det denne skulle vaccineras vid första möte eller sammandragande af kår, hvaremot någon revaccination af värnpliktige dittills icke varit påbjuden. Värnpliktstiden hade nämligen förut varit så kort, att den icke medgifvit någon inskränkning därigenom att den värnpliktige skulle till följd af revaccination möjligen behöfva befrias under två, tre dagar från mera ansträngande öfningar. Genom antagandet af 1901 års värnpliktslag, som betydligt förlängt värnpliktstiden, har emellertid nyssnämnda skäl emot revaccination af värnpliktige förfallit, och på denna samt öfriga i skrifvelsen anförda grunder hemstälde medicinalstyrelsen, att Kungl. Maj:t ville föreskrifva, det revaccinering af värnpliktige skulle årligen äga rum under de första veckorna af bevärningsrekrytmötet, samt att Kungl. Maj:t för ändamålet täcktes anvisa ett årligt belopp af 4,500 kronor. Denna

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

medicinalstyrelsens framställning tillstyrktes såväl af arméförvaltningen som marinförvaltningen, och i sitt yttrande till statsrådsprotokollet förklarade herr civilministern för sin del, att han på de af medicinalstyrelsen anförda skälen funne införandet af revaccination för värnpliktige vara påkalladt af de förändrade förhållanden, som med 1901 års värnpliktslag inträdt, hvarjämte han tillade, att, enligt hvad han inhämtat, cheferna för landt- och sjöförsvarsdepartementen framdeles komme att, därest nödiga medel för ändamålet beviljades, inför Kungl. Maj:t framlägga förslag till erforderliga föreskrifter rörande revaccination af värnpliktige. Då emellertid det förefintliga anslaget till vaccinationens befrämjande vore för litet för att räcka till jämväl för anskaffande af en tillräcklig mängd vaccin till revaccinering af samtliga värnpliktige, hemställde herr statsrådet om nådig proposition till Riksdagen rörande höjande af det för vaccinationens befrämjande beviljade reservationsanslaget med 4,500 kronor, hvilken hemställan vann Konungens bifall. Säsom också framhölls af den siste ärade talaren, biföll Riksdagen efter en ingående diskussion Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag, och man kan väl svärligen tänka sig annat, än att detta bifall gafs under den förutsättning, att Kungl. Maj:t till Riksdagen aflåtit sin proposition i ämnet, således under förutsättning, att de värnpliktige hädanefter skulle revaccineras. Det är naturligtvis under samma förutsättning, som medicinalstyrelsen enligt erhållen befallning ingifvit till Kungl. Maj:t sitt förslag till de föreskrifter, hvilka beträffande revaccineringen af de värnpliktige ansåges erforderliga.

Herr Waldenström sökte visserligen göra sig löjlig öfver detta af medicinalstyrelsen afgifna förslag, men jag behöfver endast påpeka, att förslaget icke i någon väsentlig grad skiljer sig från hvad som ända sedan 50 år tillbaka tillämpats beträffande revaccination af rekryter och som alltjämt befunnits ändamålsenligt och lämpligt. Då så är, har ju medicinalstyrelsen icke haft någon anledning att föreslå några andra bestämmelser för revaccinering af värnpliktige.

Jag har velat anföra detta endast för att kammaren icke skall hafva den uppfattningen, att medicinalstyrelsen gått utöfver det beslut, Riksdagen förut fattat i frågan.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Gentemot det som herr Pantzarhielm i sitt anförande yttrat skall jag be att få nämna, det jag ingalunda vill bestrida, att kontrollbyrån är i sin lagliga rätt, då den utfärdar vissa kontrollbestämmelser. Det är icke *den* saken jag klandrar, utan den omständigheten, att kontrollbyrån därvid vidtagit en del åtgärder, som faktiskt innebära ändringar uti innehållet af en utaf Kungl. Maj:t och Riksdagen gemensamt stiftad lag.

Med anledning af hvad jag anförde i fråga om nödvändig-

heten att understundom anställa en extra brygd, sade herr Pantzarhielm, att det ju vore tillåtet för en bryggare att på en gång anmäla en följd af brygder, för en tid af 14 dagar. Men om — såsom jag anförde efter en mängd mig meddelade skrifvelser om denna sak — en bryggare helt plötsligt finner, att en brygd tagit slut och därför genast behöfver anställa en ny brygd, huru skall han då bära sig åt? Detta kan han ju icke beräkna, när han anmäler brygder för 14 dagars tid, och han kan säkerligen icke heller inom de föreskrifna tolf timmarna anmäla detta för kontrollören eller tillsyningsmannen. Det kan dessutom mycket väl vara fallet, att ingen tillsyningsman finnes på platsen, utan att bryggaren i stället måste göra sin anmälan till kontrollören, hvilken kanske bor långt därifrån.

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)*

En annan omständighet påpekade jag också, nämligen att kontrollbyrån bestämt, det vört icke får i ett svagdricksbryggeri tillverkas för annat ändamål än att däraf bereda svagdricka inom samma bryggeri. Herr Pantzarhielm anförde till stöd för detta kontrollbyråns tillvägagående några ord ur kommitténs betänkande, men jag stöder mig på lagen, och lagen innehåller intet, som kan tydas i nämnda riktning. Då är icke kontrollbyrån berättigad att komma med bestämmelser, som i själfva verket utgöra inskränkningar i den af lagen medgifna friheten.

Hvad vidare beträffar profningen af vörten i pannan i stället för i kylkaret, så fann herr Pantzarhielm föreskriften därom vara väl motiverad och icke ägnad att vålla någon svårighet för tillverkarne. Men det är allmänt bekant, att svagdricksbryggerne på sina möten rundt om i hela landet — eller åtminstone de allra flesta af dem — förklarar sig vara ur stånd att uthärda de stora svårigheter, som vållas just af denna kontrollbestämmelse. Denna bestämmelse är, såsom jag nämnde, icke blott en kontrollbestämmelse, utan äfven en åtgärd, hvarigenom kontrollbyrån gjort de af Riksdagen för svagdricksbryggerierna bestämda gränserna mycket trängre, än Riksdagen själf gjort. Men därtill hade kontrollbyrån ingen rätt. Herr Pantzarhielm sade nu, att han åtminstone från de större bryggeriidkarne icke hört några klagomål öfver nyssnämnda bestämmelse. Ja, det tror jag nog vara sant. För de större bryggerne är bestämmelsen visserligen en söt lukt, ty de blifva genom densamma af med de små bryggerne; det tror jag, det. Häromdagen fanns i en stockholms tidning intagen en redogörelse för en intervju med en bryggeridisponent, och af denna framgick klarligen, att ingenting skulle vara dessa större bryggeriägare kärare, än om de på något vis kunde förkväfvade de små bryggerierna. Men dessa små bryggerier, af hvilka några äro belägna i städerna, men de flesta på landsbygden, särskildt i byar och å dylika platser — dessa små bryggerier hafva i alla fall tillfredsställt ett allmänhetens behof. Är det nu så, att herr Pantzarhielm eller kontrollbyrån anser det af dessa små bryggerier

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

tillverkade drickat vara dåligt, så slippa de ju att förtära det, allmänheten dricker det i deras ställe. Och så länge detta dricka är på lagenligt sätt tillverkad, så kunna väl dessa bryggerier få finnas till. Är deras dricka af den beskaffenhet, att allmänheten ej längre vill ha det, ja, då blir ju följden naturligtvis antingen den, att bryggaren söker tillverka ett dricka, som är i allmänhetens smak. eller också att han slutar med att brygga dricka. Detta blir den naturliga och konsekventa följden, som däremot icke kan åstadkommas med kontrollåtgärder af sådant slag som denna.

Hvad beträffar den anmärkningen, att dessa mindre bryggerier skulle vid sin tillverkning använda alltför dåligt vatten, så att deras tillverkning ofta skulle blifva en för hälsan farlig »soppa» o. s. v., så är ju detta, om det förekommer, någonting att beklaga, men alls icke något som kontrollbyrån eller kontrollören har att skaffa med. Dessa hafva endast till uppgift att se till, att det icke åstadkommes ett dricka med för hög alkoholprocent. Hurudant åter det vatten är beskaffadt, som vid tillverkningen användts, och huru drickat smakar, m. m., m. m., därmed hafva kontrollmyndigheterna alls ingenting att skaffa. De slippa ju dricka det, om de icke vilja. Om dessa icke anse det vara en människor värdig dryck, men andra åter vilja förtära densamma, så må väl dessa senare hafva sin fulla frihet därtill, utan inblandning af kontrollmyndigheterna åtminstone.

Vidare berörde herr Pantzarhielm frågan om användningen af socker. Ja, jag medgifver, att det kan vara en viss dunkelhet i Riksdagens skrifvelse. Men det vågar jag påstå, att den mening, som jag läste upp ur Riksdagens skrifvelse, otvetydigt innehåller, att socker skulle få användas vid tillverkningen i stället för malt. Jag skall för säkerhetens skull åter läsa upp denna mening. Det står i Riksdagens skrifvelse: »I motsats emot hvad i 4 § föreskrifvits beträffande skattepliktiga bryggerier är i 28 § af Eders Kungl. Maj:ts förslag medgifvet skattefria bryggerier att använda maltsurrogat, dock med undantag för sackarin. Riksdagen har emellertid ansett, att icke heller för skattefritt bryggeri *användning af maltsurrogat* bör vara tillåten, i följd hvaraf i 28 § intagits föreskrift, att sådana surrogat icke må finnas vid dylikt bryggeri; dock har undantag gjorts för socker». Således: socker får finnas, emedan det får användas.

Att Riksdagen sedan i sin skrifvelse fäst uppmärksamheten vid tillverkningen af läskedrycker, det är endast ett skäl, som kommit till, men det förändrar icke innehållet i den mening, jag här läst upp. Saken var den, att utskottet ville och föreslog, att socker icke skulle få användas. Riksdagen förklarade emellertid, att annat maltsurrogat icke skulle få användas, men sockret tog man icke bort.

Sedan kommer jag till uttrycket »malt». I lagen står helt enkelt »malt», och kontrollbyrån har icke någon rätt att säga, att

det icke är malt, som mäلتas af råg eller af hafre eller af majs, utan när det *står* malt, så är det malt. Kontrollbyrån har rätt att vidtaga kontrollåtgärder, men den har icke rättighet att på ord i lagen gifva sådana definitioner, som inskränka ordets betydelse på ett sätt, som *man aldrig hört talas om förut*. Rågmalt, hafremalt och kornmalt har varit malt i alla tider ända tills nu.

Herr Pantzarhielm sade, att nykterhetsvänner uppmanat svagdricksbryggarna att trotsa dessa bestämmelser. Ja, jag skall tala om för herr Pantzarhielm, att jag just är en ibland dem, som framställt en sådan uppmaning. Jag har dock icke gjort det i syfte att förmå dem att visa sig trotsiga. Jag sade till en bekant svagdricksbryggare: »Tala vid kontrollören och säg honom, att du gör så och att han stämmer dig! Men anmäl det *på förhand*, på det du icke må framstå såsom lagbrytare! Låt således stämma dig, på det att man genom ett prejudikat må få klart, hvad som är lag eller icke!» Och detta är ju fullkomligt lojalt. — Herr Pantzarhielm sade visserligen, att en sådan rättegång måste sluta på det sätt, att bryggaren blefve dömd, men jag däremot är alldeles säker, att Kungl. Maj:t skulle tappa i den rättegången. Och det vore icke första gången, som Kungl. Maj:t tappat i en rättegång. Det hände till och med för cirka 20 år sedan, att Kungl. Maj:t utfärdade en förordning, efter hvilken Uppsala rådhusrätt dömde redaktören för tidningen »Upsala». Redaktören klagade, och hofrätten dömde rådhusrätten i Uppsala till böter för oförstånd i domareämbetets utöfning, därför att den dömt efter en olaglig kunglig förordning. Det är därför alldeles icke säkert, att svagdricksbryggarna skulle bli dömda för att de icke rättat sig efter kontrollbyråns föreskrifter i detta hänseende.

Jag öfvergår nu till frågan om vaccination och revaccination och herr Wawrinskys i Saltsjöbaden yttrande därom. Ja, det är sannt, att alla rekryter sedan år 1849 måst låta revaccinera sig. Detta är dock en annan sak. Ty det är *frivilligt* man blir rekryt, men det är icke frivilligt man blir värnpliktig. Det är således icke något vaccinationstväng, då en rekryt revaccineras, men att en värnpliktig ålägges att låta revaccinera sig, det blir ett tvång och det står icke i någon lag i Sveriges rike. Jag hoppas också, att det icke heller skall komma att göra det. Att Kungl. Maj:t begärt anslag till företagande af revaccination bland värnpliktige, ja, det är ju något, som Kungl. Maj:t må göra. De, som vilja tillåta revaccination, de må ju låta revaccinera sig. Men i beviljandet af ett sådant anslag kan aldrig ligga införande af tvång att alla skola revaccineras, ehvad de vilja eller icke. Annars skulle ju en ändring i värnpliktslagen eller ett tillägg därtill kunna när som helst komma till stånd på den gemensamma voterings väg. Kungl. Maj:t föreslår t. ex. en ändring i värnpliktslagen och begär för detta ändamål ett anslag. Första Kammaren beviljar anslaget, men Andra Kammaren afslår det. Det blir gemensam

Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

votering, och anslaget går igenom. Och då skulle Kungl. Maj:ts anse, att lagparagrafen också gått igenom i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag? Hvart skulle detta taga vägen? Det är alldeles omöjligt. Jag skall vara med om 10,000 kronors ökning af anslaget till vaccinationens befrämjande, om man nödvändigt måste fördärfva folk, men jag vill icke gå med på den åsikten, att det i beviljandet af ett anslag till vaccination skulle ligga tvång till vaccination. Nej, det vill jag icke vara med om. Medicinalstyrelsen torde ock hafva sig bekant, att Kungl. Maj:t förut här i Riksdagen framlagt lagförslag till tvångsrevaccination i vissa fall, men att det blifvit afslaget. Och nu skulle det kunna genomdrivas på den gemensamma voteringens väg! Nej, det är omöjligt. Att säga, att anslaget bifölls under den förutsättningen, att föreskrifter skulle meddelas om tvångsrevaccination, det är alldeles oriktigt, ty i ena fallet är det fråga om en lag, i det andra om ett anslag. Anslaget har Riksdagen beviljat, men tvångsrevaccinationen har aldrig bifallits, och jag hoppas, att den aldrig skall komma att beviljas. Ett förslag därom *måste för resten behandlas af lagutskottet och icke af statsutskottet.*

Herr Bergström: Herr talman, mina herrar! Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet medgaf, att det var mycket ledsamt, att den af mig påvisade motsättningen mellan den beräknade uttagningen af värnpliktige till vissa vapenslag och den i kommandoväg påbjudna uttagningen under innevarande år vore sann och obestriddig. Ja, herr statsråd, det är mer än ledsamt.

Herr statsrådet uttalade vidare den åsikten, att staten icke skulle genom detta förhållande åsamkas någon ökad kostnad, därför — om jag uppfattade honom rätt — att årskullen vore lika stor, och den skulle ju i alla fall öfvas. Jag kan icke förstå detta. Jag behöfver väl icke erinra herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet därom, att vid kavalleriet omfattar första årets utbildningstid 137 dagar; samma är förhållandet vid artilleriet. Och vid Gottlands infanteriregemente, där jag också påpekade förhållandena, där utgöras de 172 dagarne i följd. Huru är det åter vid infanteriet i öfrigt? Jo, där är tiden 112 dagar. Under sådana förhållanden lär det väl bli en ökad kostnad för statsverket under år 1904. Jag ber att få hänvisa herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet till bilagorna 82, 86, 89, 90 och 91 till fjolårets statsverksproposition under 4:de hufvudtiteln, där siffror, bestämda siffror, äro underlagda alla beräkningar för de anslag, som skulle utgå jämlikt dessa bilagor. Till dessa siffror komma nu genom det påbud, som utfärdats i kommandoväg — om jag räknat rätt och jag tror jag gjort det — 13,900 tjänstgöringsdagar, hvilka influera på kostnaderna i alla dessa punkter. Det är, herr statsråd, obestriddigt.

Det är för öfrigt ganska märkvärdigt, att herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet i sitt försvar icke yttrade ett ord om uttagningen från fastlandet af värnpliktige till Gottlands infanteriregemente. Jag hade med afseende därpå påpekat, att enligt den tablå, som var oss förelagd i fjol, skulle år 1904 uttagas 360 värnpliktige. Enligt generalorder den 2 januari 1904 skola uttagas 500. Denna generalorder var, som sagdt, daterad den 2 januari. Sexton dagar därefter, den 18:de, förelägges oss statsverkspropositionen, och i den tablå, som där finnes, står fortfarande siffran 360. Om detta märkliga förhållande har herr statsrådet ingenting att upplysa.

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)*

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet antydde, att mobiliseringsförhållanden m. m. kunde göra en ökad uttagning påkallad. Ja, herr statsråd, kan det icke vara, om vi tänka på den ökade uttagningen för kavalleriet, den ökade uttagningen till Smålands husarer, lifregementets husarer, lifregementets dragoner, kan det icke vara, säger jag, en påtryckning från cheferna för dessa regementen, en allt för stark påtryckning, för hvilken herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet fallit till föga?

Herr statsrådet inledde sin replik till mig med att erinra mig om, att det är lagdt i Kungl. Maj:ts hand att sörja för uttagningen af värnpliktige till specialvapnen. Det är sannt, herr statsråd, att det är lagdt i Kungl. Maj:ts hand att *sörja* för uttagningen. Men icke äger därför Kungl. Maj:t att i kommandoväg vidtaga anordningar, som gå utöfver hvad Kungl. Maj:t i statsregleringskonselj beslutit och lagt fram för Riksdagen till grundval för beräkningarne af anslagen.

Ett dylikt tillvägagående synes mig ingalunda vara ägnadt att grundlägga förtroende från Riksdagens sida till chefen för landtförsvarsdepartementet. Om ett sådant förhållande får fortgå opåtaladt, hvilka manipulationer skola då icke kunna vidtagas längre fram, då för en del truppslag utbildningstiden blir 240 dagar, för andra åter 365 dagar!

Hvad beträffar det andra ämne, som jag här fört på tal, lät det, som herrarne hörde, helt annorlunda nu från statsrådsbänken, än det lät år 1901, den stora försvarsriksdagen, och 1902, då vi beslöte en betydlig förbättring af officerarnes löneförmåner. Jag skall icke besvära herrarne med något citat, men jag ber att få hänvisa herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet till statsverkspropositionen år 1902, 4:de hufvudtiteln, sid. 14, på det att han där måtte se, hvad hans företrädare i ämbetet hade att förmåla till Riksdagen i afseende på omöjligheten för framtiden att egna sig åt enskildt förvärf. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, den nuvarande, tycktes i princip vara för att våra officerare skulle odeladt egna sig åt sin tjänst. I praktiken tycktes saken ställa sig något annorlunda. Hans citat

Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

af ordet: »fåfång gå lärer mycket ondt» syntes mig vara anpassadt på officerare i underlöjtnants-, löjtnants- och möjligen kaptenegraderna. Med tanke på dem syntes herr statsrådet vilja bereda tillfällen till enskildt förvärf. Ja, det skulle icke heller jag vara obenägen till, om de icke hafva annan sysselsättning. Men när de komma upp till regementsofficers grad, då, herr statsråd, måtte väl tiden vara inne att låta den mannen, som skall befordras, välja emellan enskildt förvärf, bolagstjänst eller dylikt, och militärtjänst.

Herr statsrådet erkände, att Riksdagen hade sört för att våra officerare numera kunde åtnjuta en anständig bärning. Och hvad de högre officerarne beträffar böra de väl ha full sysselsättning, därest de vilja fullgöra sin plikt. Emellertid synes det mig, att om detta är herr statsrådets uppfattning, så borde herr statsrådet vid framtida befordringar sörja för att dessa officerarne också göra sitt val *före* befordringen.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Virgin: Herr talman, mina herrar! Den ärade talaren på stockholmsbänken har förmenat, att jag förbisett den olika öfningstiden för kavalleriet eller specialvapnen i jämförelse med infanteriet. Det har jag alldeles icke gjort, utan jag sade endast, att denna ökade uttagning till kavalleriet och artilleriet icke komme att förorsaka några nämnvärdt ökade kostnader. Och det torde väl vara alldeles obestriddigt, ty enligt värnpliktslagens § 52 är öfningstiden för hvarje värnpliktig för närvarande 172 dagar sammanlagdt, oberoende af vid hvilket truppslag han är tjänstgörande. Följden däraf är påtagligen, att kostnaden blir densamma, huru uttagningen än ställes. Visserligen är det sannt, att den ärade talaren, sedan jag begärt ordet, lade till, att särskildt för året 1904 skulle kostnaden bli högre, och det är ju alldeles obestriddigt, att den det blir därigenom, att 137 dagar falla på det året i stället för 112. Men det ökar icke totalkostnaderna. Och om kostnaderna det ena året minskas och det andra året ökas, torde det väl icke ha någon betydelse, då man håller sig inom de anslag, Riksdagen beviljat. För öfrigt vill jag blott erinra om, att alla de siffror, som den ärade talaren har påpekat, äro att finna i beräkningar men alldeles icke i stater, och det är en väsentlig skillnad. Då Riksdagen har fastställt en stat, kan den icke af Kungl. Maj:t förändras. En beräkning, som framlägges, är och förblir ingenting annat än en beräkning, och en sådan kan icke alltid så till punkt och pricka följas. Det plägar väl icke förekomma i något fall, vare sig sig det gäller beräkning af kostnader för byggnader eller hvad ändamål det nu må vara. Jämknings måste göras då saken sättes i verket.

Hvad för öfrigt det påståendet angår, att det icke skulle vara mobiliseringsförhållanden utan några privata påtryckningar, som

förändrat uttagningen till kavalleriet, kan jag därom icke säga någonting annat, än att jag för min del icke hört talas om några påtryckningar i den vägen, och jag kan icke heller tänka ut, hvad skäl den ärade talaren kan ha för att förutsätta en sådan bevekelsegrund för de råd, som jag är skyldig att gifva Kungl. Maj:t.

Ja, slutligen ett ord angående det enskilda förvärfvet! Naturligtvis var det aldrig min mening att officerarne — det sade jag också som jag tror ganska tydligt — skulle få ha enskildt arbete på det sättet, att deras verksamhet inom tjänsten försummades. Men när man är dömd att gå ledig under halfva året, må man väl ha rättighet att skaffa sig den sysselsättning man möjligen kan få. Min företrädare har sagt, att *för framtiden* blir det svårare, kanske omöjliggjordt för officerarne att skaffa sig någon inkomst utom sin tjänst. Det låter mycket väl förena sig med hvad jag nu sagt. Ty i och med detsamma att öfningarna ökades har det blifvit omöjligt för officerarne att inneha annan stadigvarande befattning. De kunna endast möjligtvis få en tillfällig sysselsättning och därmed måhända någon inkomst. Väsentlig kan den icke bli, i alla händelser mindre än om de kunde såsom förr, då öfningarna voro kortare, inneha fast anställning. För öfrigt talade dåvarande statsrådet också med hufvudsaklig tanke på framtiden efter förloppet af de första sex åren. då tjänstgöringstiden ju kommer att varda ytterligare ökad, och mina ord gällde i främsta rummet den närvarande tiden.

Hvad till sist beträffar den omständigheten, att regementsofficerare skulle vara skyldiga ägna all sin tid åt sin tjänst. vill jag blott betona, att uti de stater, som af Riksdagen äro fastställda, upptages vid icke garnisoneradt regemente icke full dagaflöning för hela året för mer än en regementsofficer — jag räknar nu icke regementschefen, som har dagaflöning hela året om. Däraf visar det sig ju, att icke ens regementsofficerarne ha sysselsättning hela året om. De officerare, som äro anställda vid icke garnisonerade regementen, komma alltså att under en ganska stor del af året gå utan militär sysselsättning, och för den tiden gäller väl för dem ungefär detsamma som jag nyss nämnde angående subalternofficerare. Men i och med detsamma som tjänstgöringen ökas, blir det ju i främsta rummet regementsofficerarne som icke kunna få tillfälle till enskildt förvärf.

Herr Nordström i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Den ärade talaren på göteborgsbänken har uttalat den mycket riktiga satsen, att man skall vara sparsam med statens medel och har han velat gifva en liten vink åt statsutskottet, att utskottet skulle, då fråga blir om inköp af räler, hvartill anslag nu är begärdt, antyda lämpligheten utaf att inköpa räler, framställda på den s. k. basiska metoden, hvilka räler skulle vara billigare.

Vidare har den ärade talaren uttalat önskvärdheten däraf,

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*

(Forts.)

att en undersökning beträffande basiska och »sura» rälers företräde, de ena framför de andra, borde äga rum.

Hvad den ärade talaren sagt är i allmänhet mycket beaktansvärdt. Men jag vill till förekommande af missförstånd i flera afseenden påpeka följande.

Vid sina inköp, enkannerligen af räler, måste järnvägsstyrelsen, som ju lär i allmänhet hafva många synder på sitt samvete, dock försöka hålla detsamma klart genom att fästa afseende icke allenast på prisbilligheten, utan äfven på trafiksäkerheten. Ett sådant tillvägagående har också den ärade talaren medgifvit vara riktigt. Frågan om räler eller rättare sagdt om det stål, som ingår i rälerna, är någonting som man i järnvägsstyrelsen ständigt följt med uppmärksamhet.

År 1898 ägde här i Stockholm rum ett möte af Iron and Steel Institute, d. v. s. det engelska järn- och stålinstitutet, hvilket i sig innesluter världens skickligaste metallurjer och ingenjörer. De voro här i stort antal. Då förekom äfven en diskussion angående lämpligheten af mycket hårda räler. Under denna diskussion bragtes äfven frågan om »basiska» och »sura» räler å bane. Det gjordes i anledning häraf en utredning angående rälsbrott och olyckshändelser, som uppstått å banor med olika rälsstålsorter. Jag vill då först, innan jag redogör för denna statistik, endast säga, att basiska räler, d. v. s. räler som äro gjorda af fosforhaltig järnmalm, hvilken på den s. k. Thomas-Gillechrist-metoden renas från fosfor, användas hufvudsakligen i Tyskland, därför att det där finnes endast två större verk, som framställa räler enligt den »sura» metoden. Alla de andra framställa räler efter den basiska metoden. Därför ha också af hänsyn till den tyska industrien basiska räler i öfvervägande mängd blifvit använda vid de tyska järnvägarne. I Österrike användas räler af basisk martinstål, som är af helt annat slag, äfvensom sura räler. I England användas räler, framställda efter den »sura» metoden, med undantag för en enda bana, hvilken själf är intresserad i stora basiska verk.

Vid nämnda diskussion i Stockholm 1898 gjordes en statistik, som jag händelsevis har här. Den omfattar åren 1894, 1895 och 1896. Den är således icke så alldeles färsk, och jag skall sedan upplysa, om och i hvad mån förhållandena ändrat sig. Vid den preussiska statens järnvägar, som voro vid den tiden 27,000 kilometer, ägde pr. kilometer år 1894 0,24 rälsbrott rum, år 1895 0,23 och år 1896 0,26, samt inträffade olyckor genom rälsbrott respektive 2, 4 och 7 gånger. Vid de svenska statsjärnvägarne ägde rälsbrott rum pr kilometer — jag använder således jämförhiga storheter — 0,046, 0,098 och 0,096, men ingen olycka har här förorsakats af rälsbrott förr än den vid Elmhult sistlidet år. Ser man på de engelska järnvägarne med deras »sura» räler och en stor, hastigt gående och tung trafik, förekommer där endast 0,06

rälsbrott pr kilometer. således ett något mindre antal än vid de svenska järnvägarne. En enda olycka genom rälsbrott hade inträffat i England under de tre åren, nämligen den 1 november 1895. Denna statistik visar, att under det att Sverige haft $7\frac{1}{2}$ rälsbrott pr 1,000 kilometer bana hade Tyskland 190 på samma banlängd. När man har sådana siffror för ögonen, tror jag allt, att man uppfyller sina plikter bäst, om man ser på säkerheten i främsta rummet.

I England är på den bana, som använder basiska räler, antalet rälsbrott ofantligt mycket större än på de banor där »sura» räler brukas. Detta inhämtas af Board of Trades — det engelska handelsministeriets — berättelser.

Jag vill emellertid icke nämna några siffror af fruktan att misstaga mig. Jämväl förhållandena i England gifva oss emellertid ytterligare en stark maning att se upp, så att vi icke för pris-skillnaden äfventyra säkerheten, något som äfven den ärade talaren medgaf vara riktigt. På sista tiden har emellertid förekommit en mycket stark agitation för införandet af basiska räler, hvilken agitation utgått från åtskilliga agenturfirmer. Priset är också i själfva verket 5 kronor eller så omkring lägre per ton för basiska än för sura räler, men den ökade säkerheten är väl mycket mera värd än dessa 5 kronor per ton.

Hvad vidkommer frågan om en undersökning rörande räls-stålet, så håller för närvarande chefen för järnkontorets tekniska afdelning på med en utredning af våra nu begagnade rälers kemiska och fysikaliska egenskaper, så att vi skola få en fullständig kännedom härom. Så underkastas t. ex. de räler, som sprungo vid Elmhult, en noggrann undersökning och så är äfven förhållandet med andra räler, så att man skall söka få ökad kännedom om anledningen till rälsbrotten likasom om anledningarna till nedplattningen vid ändarne i skenskarfvarne. När denna utredning blifvit färdig, kommer, enligt hvad som redan är bestämdt, ännu en kommission att taga frågan om användande af basiska eller sura räler under ompröfning.

Nu kan man fråga, hvarför järnvägsstyrelsen låter företaga en sådan undersökning, när man har sådana siffror som de ofvan anförda och när generaldirektören för styrelsen tyckes vara fullt öfvertygad om de sura rälernas företräde framför de basiska. Jo, det är därför, att man icke får låta någonting obeaktadt gå förbi, och det skulle vidare kunna sägas, att de nämnda missförhållandena i Tyskland vore beroende på att rälerna där vore för lätta i förhållande till trafiken. Tyskland har nu med stora kostnader bytt ut sina räler mot tyngre, på samma sätt som skett hos oss, och det kan ju vara antagligt, att rälsbrottens antal i följd däraf kommer att minska. Vidare kan man säga, att den erfarenhet, som ligger till grund för den af mig anförda statistiken, och den kännedom järnvägsstyrelsen eljest kan äga om denna fråga, har

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)*

Remiss af
statverkspro-
positionen.
(Forts.)

afseende på räler tillverkade efter föråldrade metoder, och att det kan vara möjligt, att tillverkningsmetoderna numera så utvecklats, att förhållandena ställa sig bättre. Det finnes också en särskild omständighet i detta sistnämnda afseende, som manar oss att anställa en undersökning. I Tyskland ha nämligen, som jag tror af föreningen »Verein deutscher Eisenbahnverwaltungen», utgifvits förfrågningar till en mängd järnvägsförvaltningar i Europa rörande det lämpligaste rälsstålet. På detta sätt har man fått ihop ett mycket stort material för att utreda frågan om och i hvad mån det ena slaget rälsstål må vara bättre än det andra. Resultatet af denna undersökning har helt nyligen (1903) publicerats i ofvannämnda förenings tidskrift: »Organ für die Fortschritte des Eisenbahnwesens». På grund af hvad däri anförts har det för oss blifvit en bjudande plikt att låta verstålla en utredning, om och i hvad mån förhållandet med de basiska rälererna numera förbättrats, ty skulle det vara så, att man med fullkomligt lugn och säkerhet kan använda basiska räler, så skulle detta, såsom den ärade talaren anförde, komma att medföra icke oväsentliga besparingar såväl med afseende å kostnaderna för ombyte af räler å statens redan trafikerade järnvägar som äfven i fråga om byggan- det af nya järnvägar.

Det har under den tidningspolemik, som förts här i Stockholm och särskildt i en stor hufvudstadstidning, mycket pläderats för de basiska rälererna, men helt nyligen har i denna fråga gjorts ett inlägg af en svensk trafikchef, som yttrat, att på hans bana, som hade en längd af omkring 100 kilometer, ungefär halfva sträckan vore belagd med basiska och halfva sträckan med sura räler, och att på denna bana rälsbrottens antal vore vida större på den del, som är belagd med basiska räler, hvarför han ansåge, att man bör vara järnvägsstyrelsen tacksam för att den följt denna fråga med uppmärksamhet och icke förhastat sig. Att det förhållande, att vi hittills köpt endast sura räler, kan vara oangenämt för en del tillverkare af basiska, vill jag medgifva, men månheten om järnvägarnes och passagerarnes säkerhet måste dock ställas långt högre än möjligheten att få räkna några kronor billigare pris per ton räler.

Herr Lindgren i Örebro: Till svar å herr Wawrinskys framställning vill jag blott nämna, att jag icke kan finna de af honom åberopade skälen hållbara och att jag således icke kan finna, att någon *tvångsrevaccination* är påbjuden. Jag kan icke förstå, huru man kan tolka anslaget beviljande på det sättet. Hade Riksdagen vetat, att något sådant låg bakom, skulle antagligen Första Kammaren sagt nej till anslaget beviljande likaväl som Andra Kammaren gjorde det.

Då herr Waldenström redan besvarat det öfriga af den ärade talarens anförande, så kan jag inskränka mig till att säga, att jag

måste tolka detta anslags beviljande så, att den, som *vill* låta sig revaccineras, må göra det frivilligt, men att icke något *tvång* i detta afseende må få förekomma. Häremot är icke så mycket att invända; det är blott våra motståndares plikt att underrätta om den fara, som vaccination och revaccination kan medföra. För öfrigt kan jag icke finna, att något händt, som skulle kunna berättiga därtill, att vaccination och revaccination icke skulle få vara frivilliga. Tvång och *tvångsvaccination* passar icke för vårt frihetsälskande folk.

*Remiss af
statsverkspro-
positionen.*
(Forts.)

Herr Bergström: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet yttrade, att uttagningen för kavalieriet, artilleriet och Gottlands infanteriregemente icke skulle medföra ökning *för staten*, d. v. s. af kostnaderna för statsverket in toto. Ja, men den kommer att medföra ökning *utöver staten*, d. v. s. staten för år 1904, och det är detta, som intresserar oss. Herr statsrådet yttrade vidare, att man naturligtvis komme att hålla sig inom de anslag, som Riksdagen beviljat för år 1904. Ja, men vissa af dessa anslag, för hvilkas beräkning denna tablå från fjolåret användes, hafva karaktären af reservationsanslag, och dessa anslag, herr statsråd, få icke öfverskridas. Huru skulle det då gå, om de icke skulle räcka till?

Uppenbart är att man måste göra kalkyler, det förstår ju hvar och en, i fråga om antalet värnpliktige, som kunna påräknas till vapenöfning de olika åren. Men i fråga om specialvapnen liksom i fråga om Gottlands infanteriregemente har man icke gjort några sådana kalkyler, utan med afseende å dem har Kungl. Maj:t fixerat vissa siffror och framlagt dem såsom grundval för beräkningen af de värnpliktiges dagaflöning och eu del andra poster. Detta är något helt annat än lösa kalkyler, det är fixa siffror. Detta böra vederbörande observera, ty då kan man icke heller gå ifrån dessa fixa siffror.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman! Herr Nordström nämnde i sitt anförande, att jag skulle hafva tillrådt statsutskottet att gifva anvisning på inköp af basiska räler. Den, som följde med mitt anförande, torde hafva hört, att jag *icke* gjorde detta, utan att jag anmodade statsutskottet att gifva en anvisning på en *undersökning*. Naturligtvis skulle det icke vara lämpligt att utan vidare införa basiska räler på våra banor, om man därmed skulle riskera säkerheten på dem. Det föreföll mig äfven, som om generaldirektören ville göra mitt anförande misstänkt genom att uppehålla sig därvid, att handelsagenter hade bedrivit en stark agitation för de basiska rälererna. Jag vill med anledning af detta säga, att jag aldrig har sålt en järnvägsskena, och hvad beträffar framtiden, så vet ju ingen, huru därmed kan blifva förhållandet, men föga troligt är det, att jag någonsin kommer att göra det.

Remiss af
statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

Jag tyckte för öfrigt, att af herr Nordströms anförande tydligt framgick, att en undersökning verkligen bör företagas, och han sade till och med, att en sådan undersökning på vissa af herr Nordström angifna grunder skulle komma att äga rum utan någon påtryckning från statsutskottets sida. Om det nu förhåller sig så, att en dylik undersökning verkligen behöfves, då borde väl icke fordras någon agitation från agenturfirmer för att åstadkomma den. — Det gjordes vidare en jämförelse mellan de järnvägsskenor, som användas i Tyskland och i Sverige, och en statistik anfördes med afseende å skenbrottens antal i båda länderna, hvilken visade sig vara till stor nackdel för de i Tyskland begagnade skenorna. Men herr generaldirektören yttrade också, att förhållandena i många afseenden äro så olika, att det icke behöfver vara den omständigheten, att på det ena stället användas basiska och på det andra sura räler, som gör skillnaden. De tyska rälerna kunna ju hafva varit för lätta och man kan tänka sig, att trafikförhållandena äro så olika, att de i hög grad kunna påverka olikheten i utslaget.

Man skulle nu visserligen kunna vara belåten därmed, att järnvägsstyrelsen utlofvat en undersökning i berörda afseende, men jag tror, att det i allt fall icke skulle skada, om också statsutskottet ville ägna frågan uppmärksamhet.

Herr Räf: Sedan jag nu varit i tillfälle att höra äfven motparten, nämligen herr Pantzarhielm, och då jag fortfarande är öfvertygad därom, att kontrollen i afseende å maldryckstillverkningen är strängare än lagen nödvändiggör, samt då jag dessutom har i lifigt minne herr statsrådet och chefens för finansdepartementet i fjol gjorda uttalande om svagdrickats nödvändighet för i synnerhet våra arbetare, ber jag att få instämma i herr Waldenströms i dag gjorda uttalande i saken.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats afslutad, beslöt kammaren att hänvisa ifrågakvarande proposition jämte de i anledning af densamma afgifna yttranden till statsutskottet.

§ 4.

Efter föredragning vidare af de på kammarens bord hvilande motioner hänvisades:

herr *C. J. Jakobsons* motion, n:o 16, till tillfälligt utskott;

herr *O. A. Ericssons* i Ofvanmyra motion, n:o 17, till tillfälligt utskott; och

herr *G. Janssons* i Krakerud motion, n:o 18, till lagutskottet.

§ 5.

Häruppå föredrogs justitieombudsmannens vid innevarande riksdag afgifna ämbetsberättelse; och hänvisades den däri gjorda framställningen om stämpelfrihet för expeditioner i ärenden rörande utbetalning af rese- och traktamentsersättning till bevillningsutskottet, framställningen om dyrtidstillägg åt tjänstemännen i justitieombudsmansexpeditionen till statsutskottet samt berättelsen i öfrigt till lagutskottet.

Tryckfrihetskommitterades berättelse, som härefter föredrogs, lades till handlingarna.

§ 6.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *M. M. Höjer*, n:o 19, om ändring i aflöningsstaten för telegrafverket;

herr *J. Johnsson* i Bollnäs, n:o 20, om ändringar i stadgan angående skjutsväsendet;

herr *C. J. Hammarström*, n:o 21, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning på hvilka villkor stadsfiskalerna må blifva statens tjänstemän;

herr *J. Widén m. fl.*, n:o 22, om ändring af 4 § 2 mom. brännvinsförsäljningsförordningen m. m.;

herr *I. E. G. Svensson* i Skyllberg, n:o 23, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af frakttaxan för statens järnvägar;

herr *O. A. Brodin*, n:o 24, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för städer och därmed jämförliga samhällen att, oberoende af den för upplåtelse af nyttjanderätt till jord i allmänhet stadgade tidsbegränsning, upplåta jord till bebyggande emot tomtören m. m.;

herr *J. J. Byström*, n:o 25, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstadgad stängningstid för handelsbutiker;

herr *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra:

n:o 26, med anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af arméns musikpersonal; och

n:o 27, i fråga om anslaget till uppförande af nya byggnader för armén;

herr *H. A. Segerdahl*:

n:o 28, om skrifvelse till Kungl. Maj:ts angående revision af förordningen om jordägares rätt öfver vattnet å hans grund; och

n:o 29, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagbestämmelser i syfte att häktningsåtgärd, som företagits utan förordnande

af domstol, må så skyndsamt som möjligt blifva föremål för domstols eller domares pröfning;

herr *K. Karlsson* i Mo:

n:o 30, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förläggningen af kavalleriet; och

n:o 31, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagbestämmelser i syfte att hjulringar å arbetsåtkdon skola hafva viss fastställd bredd; samt

herr *J. E. von Krusenstjerna*, n:o 32, angående anslag för ombildning af ett lektorat vid tekniska högskolan till professur.

Dessa motioner bordlades.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *I. E. G. Svensson* i Skyllberg under 5 dagar fr. o. m. den 26 januari; och

herr *A. Ekman* under 2 dagar fr. o. m. den 26 januari.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,40 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.